

TBKP YÖNETİCİLERİ TÜRKİYE'DE

Bozşık, Erdal, Talu, Ahmet Karam ve Şeref Yıldız ile politik göçmenler yurda döndüler. Demokrasi ve komünist partisinin yasallığı için onurlu dönüş. Arkadaşları, TBKP Merkez Komitesi'nin dört üyesinin girişimini desteklediklerini İstanbul'da açıkladılar... (Sayfa: 12-13)

SIYASİ HABER VE YORUM GAZETESİ

19

24 EYLÜL-7 EKİM 1989

1500 LİRA

adımlar

ÜNİVERSİTELER AÇILIYOR

GENÇLER KAPIDA

Üniversiteler yine açılıyor. Her yeni öğretim döneminin bir öncekinden farkı yok. Eğitimin kalitesinde bir nebze olsun ilerleme olmuyor. "Üniversite" denince akla ne geliyor? YÖK uygulamaları sonucu meslekten kopan öğretim üyelerinin sayısı 4970'i bulmuştu. Şimdilerde bir öğrenci yılda en az elli sınava giriyor,

bir öğretim üyesi elli bin sınav kağıdı okuyor. Yirmi yedi üniversite, parayı verenin düdüğü çaldığı, kalitesiz eğitimin egemen olduğu, genç insanların ömrünü tüketen kurumlara dönüştürüldü. Her öğretim döneminin başlangıcında olduğu gibi, bugünlerde de üniversite sorunu gündemimizde. (Sayfa: 4-5)

► PETKİM SATILABİLİR Mİ?

Türkiye'nin en önemli sanayi kuruluşlarından olan PETKİM'in satışı, tepkiyle karşılanıyor. Tevfik Çavdar ve Öğüz Öyan, PETKİM olayını değerlendirdiler. (Sayfa: 6)

► STRASBOURG ÖNCESİ ÖZAL'DAN ŞOV

Hükümet, "Avrupa standartlarına yetişmek arzusu" duyuyormuş. Ama 141-142-163'u kaldırmayı düşünmüyor. İdam cezalarına göstermelik makyaj yapıyor. Ne iyi niyetin, ne de kararlılığın izi var hükümet kararlarında. (Sayfa: 8)

► SORUNLAR YUMAĞI: SOVYETLER BİRLİĞİ

Sovyetler Birliği'nde tarih sorgulanıyor. Bugünkü ulusal-politik yapılar gözden geçiriliyor. Pek çok halkın, "statüko"ya itirazı var... (Sayfa: 16)

► MARDİN'DE KÜLTÜR ÜZERİNE

Aziz Nesin, Mardin'de yapılan kültür sempozyumunu Doğu'nun kültürel yapısı içinde değerlendirdi. Cengiz Bektaş Mardin izlenimlerini anlattı. (Sayfa: 18-19)

SİLOPİ'DE DEVLET CİNAYETİ

Adımlar (Diyarbakır)-17 Eylül Pazar gününün ilk saatlerinde Mardin'de Silopi ilçesine bağlı Derbeşay köyü yakınlarında bir çatışma çıktı. Bunun izleni saatlerde 10 kişiye katliamına ortam, uziem, incir, patlıcan yapıldı ve merkeze değeri yolu düşürdü. Köyden çıkartılma yolu ile güvenlik güçleri tarafından kesildi. Köylerin tiratlarına, "Akşamın ota yerine değecek, yolu bilimiyor, şu güsteriliyor", karpıya verilecek, daha genç olan dönü, yakında bulanın iki koyun koşu ile birlikte alınıp götürülebilir.

Aynı günün gecesi köy muhtarı ilçe merkeze götürüldü, kendisine 9 ceza gösterildi. "Çatışmada öldürülen dokuz PKK'lı terörist" diye bulurlar alıran güvenlik güçleri zorla alınıp götürülen Derbeşay köy-lülerdi. Olup bilgileri öğrenen Derbeşay köylüleri ertesi gün ilçe merkeze inip, bir kişiyi dikilevi verdimiği savunma çabası üzerine hükümet konasına yurtdışı. Bu arada, köylülere göre "kahrolsun der-tin", güvenlik güçlerine göre "Kahrolsun Türk Devleti" diye bağırılır. Güvenlik güçlerinin "toplama ve gasteri yürüyüşleri kanununa muvafık" olarak gördükleri bu olaya müdahaleleri arasında 3'u gazeteci 5 kişi yamandı, 3'ü gözetilme alın- "Hürriyet", "Milliyet" ve "Tercüman" muhabirlerinin filmle-ri gazeteciler devületek ellerinden alındı. Gözetilme alınandan 37'si hakkında yasal soruşturma açılır...

Silopi'de 17 Eylül 1989 günü bağ-layın kanlı olaylar zinciri böyle ger-çektirdi. İçişleri Bakanı ise, hemen bir yazılı açıklama yaparak "devle-tin güvenlik güçlerini savunma" ko-yulurilerine getirmeye çalıştı, ama köylülerin öldürüldü iddiaları hâlâ yanı bekliyor.

SHP olayı yerinde

19 Eylül Salı günü, Diyarbakır milletvekili Fazlî Atalay başkanlığın-da, İgel milletvekili Ekin Dikmen, Mardin milletvekili Adnan Eken ve Ankara milletvekili Tevfik Ka-kak'tan oluşan SHP heyeti, bölge-ye gidip incelemelerde bulunduğun-da, köylülerin iddialarını hâlâ göste-riyor bir izlenim edindiklerini belirt-tiriyorlar.

SHP milletvekilleri 20 Eylül gün-i Diyarbakır Gazeteciler Kurulu-si'ne yaptıkları basın toplantısın-da görüşlerini şöyle dile getirtiyorlar-**"Derbeşay köyünde öldürülen al-tı vatandaşın terörist" diye idham et-tiriyor. Anlatıya göre, vatandaşın de-ğeri onlardan terörist değil, insanın köyüne vatandaş olarak geldiğini, insanın köyüne vatandaş olduğunu inanıyor-uz. Bu olayın takipçisi oluyoruz. Silopi avcılarının bu konu üzerin-de tarafız bir araştırma yapacağı-mız inanıyoruz. Çünkü başka olme-ye yinendiği görülmekte. Arada arada, devlet terörüne yeşil şif yakılmadun-da yana çıkan militanlar devleti yi-geçirmeye çalışsınlar bir sonucu ola gerek."**

SHP heyeti dönükten sonra da bölgede kalan SHP milletvekilleri

Adnan Eken şöyle konuşur: **"Güneydoğuda bu tip olaylar ararak gerçekleşiyor. Daha sıkıceğere berrak. Devlet olay yaratıyor. Rasm olaylar de-ğeri değil olduğu için devülmör. ...Güvenlik güçleri önce olmasın in-sin ve tepki içinde."**

DYP'den soru önergesi

Çekirtilen DYP Hıyaz millet-vekili Murat Sökmençin, Başba-kan tarafından yanımlarına itme-yimli TBMM Başkanlığı'na bir so-ru önergesi vererek, PKK zanlısı de-ğeri masum vatandaşların öldürülme-sinin doğru olup olmadığının aydın-lanmasını istedi ve **"Doğru ile, de-ğeri vatandaşın silah çekti duruma gelmiş, bunun sorumsuz kim-di?"** diye sordu.

ANAP gazetine iptal

Olayları araştırmak üzere, arala-rında Mardin milletvekili Nurettin Yılmaz'ın bulunduğu ANAP mil-letvekilleri kuruluna bir heyetin Si-lopi gezisi 21 Eylül Perşembe günü gerçekleştirilecek, son anda bu ge-zinin iptal edildiği öğrenildi. Bu, da-ha geçen yıl Özal'ın ağzından **"So-runum zor yoluyla değil, politik ola-rak çözülmesi gerekir"** diyen ANAP'ın şimdi hâlâ destefiye işi-ye yinendiği görülmekte. Arada arada, devlet terörüne yeşil şif yakılmadun-da yana çıkan militanlar devleti yi-geçirmeye çalışsınlar bir sonucu ola gerek."

Apandisit patlamak üzere olan hasta ameliyata alınmadı

Paran yoksa öl

Adımlar (Diyarbakır)-Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde apandisit her an patlayabilecek olan bir hastayı bekletmiş. Akşama kadar bekletildikten sonra eline tıbbi müdahale-

nin özel müayenesi hastanesinin adresi verilerek, gönderildi.

28 Ağustos günü Kellian köyün-den Cemal ilçesine muayene için gelen Naciye Cengiz, Dr.Mus-

tafe Dağın tarafından muayene edil-di. Doktor Dağın hastayı, apandisit on tarısı koyarak Diyarbakır Devlet Hastanesi'ne sevketti.

Naciye Cengiz hastanede saatler-ce sağa bekletildikten sonra, kendisine sıra gelmeden, mesaini bitirtiliği öğ-rendi. Hastane görevlileri tarafından çektiği Mucina doktor Seyfettin Sa-lametin kartı eline sıkırdı. Bu arada, ağız, özel muayene etti dedi.

Doktor Sonmez tarafından mu-ayene edilen ve laboratuvar tetkikle-ri yaptırılan Naciye Cengiz'in apandisit olduğu kesinlik kazandı. Fakat Naciye'nin yereci kadar parası yok-tu. Bir yuzden ameliyatı bekledi. Sağlık Müdürü Seyfettin Sonmez hastanın eline bir reçete tutuşturur-ken başından savdı.

Naciye ve kocası ellerinde reçete-leri, ne yapacaklarını şaşırıp bir ildelececeğini öndünde bekletken, ildele Naciye'nin muayene eden dok-tör Mustafa Dağ ile karıştı. Naciye Doktor Dağ ile ilgili ve ilgili ve ilgili olarak kaymakamın teylefi ile ilgili mektupları sağladı. Kaymakam-lık'tan verilen ameliyat masraflarının Sosyal Dayanışma Fonu'ndan karşı-lanacağını belirlen bir kâğıda has-taneye teklifler gelen Naciye Cengiz, hemen operasyonu aldı.

Peki ne Naciye Cengiz Doktor Mustafa Dağ ile karıştırmayor-du?

Silopi'de demokrasi Türkiye'de Silopi

Unur Coşkun

Silopi olayları sıkı yeni anlatıyor. İsimli açıklama yapıyor, "dur istatima yamıyor dokuz terörist" gibi ima sonucu ötürüyor. Derbeşay köylüleri ise, öldürülenlerden alıran köyün güvenli olduğunu ve kurşuna düşürülen silopilerde köy muhtarı, askerler ve yerli halk tarafından korunan köylüler, köyü köyüne baskınlar için anlatıyor.

İçişleri bakanı Abdülkadir Akca resmi açıklamayı savur-ların. Silopi'de halen silopilerle "basın miralardan" etkisine bakılmıyor.

Oyulm ki, pazarda gördü köylüler arasında olan ve yitilecek hayvan olmaları "yoklatılan" bir ek, PKK zana-tıdır. Yeni kabul edilen ki, o gün bakış bir yerde yitilecek çatışma da oltu ve üç kişi on "ölü olma ece geçirildi".

Bu durumda bile, altı kişiyi kurşuna dizilip, çatışmada ölümleri sayımı okula çitirten resmi açıklama köy sa-vanabilir. Abdülkadir Akca

Ben, Abdülkadir Akca ya değdi, Derbeşay köylülerine ve Silopi halkına inanıyorum. Ve bu illemleri yurttışlarını böyle bir içişleri bakanın ve onun temsil ettiği istikrar halindeki devleti düşündürüyor. Akca'yı ve onun savanabilir de-meyim emeryorum.

Türkiye'de komünist hareketin tamamlanmış olduğu sanıl-maktadır, bu yolda (devletimiz) gerçek demokratik de-ğeri meşine kalda bulurmak için yitilecek komünistler, TBKP'ye, şöyle bir değeri yitiriyor: "İstisla-basın mülkümüzden kendisi değeri yitiriyor bir kişiyi barmen-deri kurşuna bir kişiyi atarak yitirmeye yitirmeye başla-mış. İzin verilmelidir"

Doğru olarak, daha yasaalımı, öğeri yitirmeye komünis-tlerin tabanına kazanacak bir hak olacağı, "yasaklı" de-ğeri ve "Türkiye'deki yurttışların insan hakları, topladık ve de-mokratik yinendiği gelişmelerin yozlaşımına bir değeri yitirmeye, bu değeri çok haki da sayılabilecek. Bakış bir olmasın, "yasaklı" bugün demokratik bir hak de-ğeri demektir. Öyle ki, kurşuna bir kişiyi atarak yitirmeye, ne demektir, ne de hukuktan söz edilebilir. De-mokratik ve hukuktan olmalıdır yitirmeye, ne, eğerden sağlan-da da gerilme hang "yasaklı" kazandırmı olacağı?

Birer kurşuna birer demokratik, birer değeri yitirmeye silopilerde yeni OGM'lerde "Körkçilik ve BÖLÜK" uygulamaları yitirmeye yitirmeye, birer değeri yitirmeye ya da fazla, devlet için de, bizim için de farkietmek, ama sorun demektir yitirmeye devam ediyor. Çözümde kavama-çıkça da, Türkiye topraklarında yaygın kırmış için değeri yitirmeye ve demokratik olmalıdır. Silopi'de halen cag ve hâl güvencili "tesmen" ortadan kaldırılmış. Türkiye'nin hiçbir yitirmeye güvencili yoktur. Devlet teröristi Silopi bakanıyaşın-ğın her yitirmeye eştirilerek. Çözümde ildele 21 Eylül kararları tekrar çekilebilir. Çünkü esas sorun BÖLÜK'ün de-ğeri, bÖLÜK'ün değeri.

Gazeteler "Bunlar Türk Olanmaz" diye manşet çektiler, insanları ana dilini kullanmasını yasak edtiler, hak alıran zorlaya yitirmeye edildikler, bu ildelede milyon-lara insanları yitirmeye köyden, birlerce akraba olan köy köylerine, "yasaklı değeri yitirmeye" halka haki yitirmeye yitirmeye ve "soyutlamaları" toplama kampından tutulurken, gerçek BÖLÜK'ü başka yerde aramak gerekmiyor.

"PKK ne istiyoruz?", "Kürt devleti... Öyle yitirmeye öldür-ülen onları Kürt izleri. Kuzeyde bölge bir Kürt devleti-nin ve "soyutlamaları" toplama kampından tutulurken, gerçek BÖLÜK'ü başka yerde aramak gerekmiyor.

"PKK ne istiyoruz?", "Kürt devleti... Öyle yitirmeye öldür-ülen onları Kürt izleri. Kuzeyde bölge bir Kürt devleti-nin ve "soyutlamaları" toplama kampından tutulurken, gerçek BÖLÜK'ü başka yerde aramak gerekmiyor.

"PKK ne istiyoruz?", "Kürt devleti... Öyle yitirmeye öldür-ülen onları Kürt izleri. Kuzeyde bölge bir Kürt devleti-nin ve "soyutlamaları" toplama kampından tutulurken, gerçek BÖLÜK'ü başka yerde aramak gerekmiyor.

"PKK ne istiyoruz?", "Kürt devleti... Öyle yitirmeye öldür-ülen onları Kürt izleri. Kuzeyde bölge bir Kürt devleti-nin ve "soyutlamaları" toplama kampından tutulurken, gerçek BÖLÜK'ü başka yerde aramak gerekmiyor.

"PKK ne istiyoruz?", "Kürt devleti... Öyle yitirmeye öldür-ülen onları Kürt izleri. Kuzeyde bölge bir Kürt devleti-nin ve "soyutlamaları" toplama kampından tutulurken, gerçek BÖLÜK'ü başka yerde aramak gerekmiyor.

"PKK ne istiyoruz?", "Kürt devleti... Öyle yitirmeye öldür-ülen onları Kürt izleri. Kuzeyde bölge bir Kürt devleti-nin ve "soyutlamaları" toplama kampından tutulurken, gerçek BÖLÜK'ü başka yerde aramak gerekmiyor.

"PKK ne istiyoruz?", "Kürt devleti... Öyle yitirmeye öldür-ülen onları Kürt izleri. Kuzeyde bölge bir Kürt devleti-nin ve "soyutlamaları" toplama kampından tutulurken, gerçek BÖLÜK'ü başka yerde aramak gerekmiyor.

"PKK ne istiyoruz?", "Kürt devleti... Öyle yitirmeye öldür-ülen onları Kürt izleri. Kuzeyde bölge bir Kürt devleti-nin ve "soyutlamaları" toplama kampından tutulurken, gerçek BÖLÜK'ü başka yerde aramak gerekmiyor.

"PKK ne istiyoruz?", "Kürt devleti... Öyle yitirmeye öldür-ülen onları Kürt izleri. Kuzeyde bölge bir Kürt devleti-nin ve "soyutlamaları" toplama kampından tutulurken, gerçek BÖLÜK'ü başka yerde aramak gerekmiyor.

"PKK ne istiyoruz?", "Kürt devleti... Öyle yitirmeye öldür-ülen onları Kürt izleri. Kuzeyde bölge bir Kürt devleti-nin ve "soyutlamaları" toplama kampından tutulurken, gerçek BÖLÜK'ü başka yerde aramak gerekmiyor.

Cöşkun Kırca yamında Kıbrıs ana muhalefet partileri CTP ve TKP'yı kastederek, "KKTC liderli-gine ve Türkiye'ye, bu kendini bil-meye unarların uygun yöntemlerle yola getirilmesini, artık geliştiril-meye başlamak bir sorumolduk ol-maya başladığını güstermek olma-ndır", denildi.

Kırca'nın önerilerinin "yüksek-lik" olarak nitelendirildi CTP bildir-tisinde şu görüşlere yer verildi:

"Cumhuriyetçi Türk Partisi ve Toplumcu Kuvvetler Partisi, 10 Tem-muz sonrasında yapılan referandüm toplantılarının itirafı ile oluşan Meclis'te temsil edilen iki partide-

ler, Herhangi bir siyasal partinin "uygun yöntemlerle yola getiril-mesi" yolları Türkiye Cumhuriyet-i'nin KKTC'deki açılımıdır. Şu yinendiği yitirmeye olur. Bu yinendiği KKTC'nin içişleri karışmak olur ki, bu kabul edilemez.

Sayın Kırca'nın Partizim ve Kih-riş Türk Toplumundaki demokrat-ları yinendiği çekmiş görüş ve de-ğeri-lerindeki katılmamış birliktir. Bu yinendiği anlayışımız gereği "bunları" her görüş ve yinendiği yitirmeye olur.

Kıbrıs Türk Toplumunun siyasal yamında bu defa pervasız bir tal-dır ve tarihle mal olmasın olan-gereken yöntemlerle çözümler yapı-lmasını teklifimiz anlayışımız karış-ğıdır. Bu tür saldırı ve öfkele-ri Türkiye'deki demokratların da karış-ğı çıkacağına inanıyoruz."

Girmek bir dert, girdikten sonra ayrı dert

GEÇİLER KALIR

YÖK uygulamalarının ilk üç yılında 2809 öğretim üyesi meslekten koptu. Bu öğretim üyelerinin sayısı bugün toplam 4970'e ulaşmıştır...

YÖK sisteminde göre bir öğrenci yılda en az eli snava giriyor. Bir öğretim üyesi ise, en az eli bin sayfa sınav kağıdı okuyor...

Adımlar (İstanbul)-Üniversite de-ninleş insanın aktarıcı gelmesi ge-reken, bilimsel çalışma yürütülen, araştırarak, sorgulayan, insanın öze-gürece hareket edebildiği, düşünebildi-ği, tartışabildiği bir yer olmalıdır. Oysa 12 Eylül sonrasında üniversi-tesi demince ala, YÖK, sayna sa-pan demecilerle, binaz karikatürle-ze edilmiş Doğanmaz ala geliyor. Baskı, öğrenci ve öğretim üyesi ki-miyi, atılma, kovulma, soruşturma-lar Üniversite yerine, askeri bir köle-bilimsel verileyeleştirme çalışıldı. Öğrencinin gıcıkla, kupağı, öğrenci-yaşının sakalı ve bulağı ullağan; genelcele profesörlükler dağıtık; jak-çaklı olduğu için, hiçbir bilimsel-terci, araştırma insanı, hayırlar kol-kesinden dağıtılan akademik kar-yerler, ölmeler ve adamı mülki öyle-günleşme benzeren bir üniversite ri-polojisi...

Üniversiteler bu hale nasıl geldi? Eğer 12 Eylül olmazdı, bugün-ki üniversiteler bu zavalı durumla düğünceyecek.

Yazılan işlenildi, kurulların ve toplumun inancının buksu arı-a alındığı, bilim adamlarının etkilili-ğinin baskı, terör ve karamizmla süstürülme çalışıldı; bir ortam-da, ülkede yalnuza hec generalin ö-zündün çıkan her şeyin kanun oldu-ğu 1982 yılında YÖK eisevli oldu-rukları. Kim olağıdır? Karami za-sarının hayranları ihtisak komisyo-nu, iki kurmay albay, iki kurmay yarbay, Milli Eğitim Bakan'ın da-nışmanı ve hukuk müaviri'nin den-oluyordu. Bu komisyonun hazırla-yacağı yasama atkerlik üç kez yapı-lıyordu. Farklı olmağı? Karami za-sarın merdi. YÖK'ün ölüme sürücünde, ondan sonra ve halen bu sistemin oluşum mantığına ilişkin hukuku-lar, bilim adamları, basın, politika-çılar eleştirilmiyor sürdürüyorlar. YÖK'ün çalıda içeriği ve uygula-ması daha iki yıldıya uygulanmamış olmuştur. Bugüne kadar, YÖK yosa-rının birçok maddesi, snav sistemi, bilimsel akademik ve idari yanları, en az on kez değiştirildi. Ancak bu-ma-yaların bir birisi onun ande-nki kokmuşluğu gizlemeli.

• YÖK uygulamalarının ilk üç yı-lında 2809 öğretim üyesi mesleketn koptu. Bu öğretim üyelerinin sayı-sı bugün toplam 4970'e ulaşmıştır.

• 1402 sayısız sayıya dayanarak, üniversitelerin uzlaşımların öğretim

üyesi sayını 99'dır. Buna ek olarak, 400 öğretim üyesi Üniversitelerin ka-rarıyla görevden uzaklaştırıldı. 1979-80 öğretim döneminde üniversite-lerdeki prof, doçenti ve ydoçent sa-yısı 4491'dir. Uzaklaştırılan ve gö-revden sovr verilerin büyük çoğun-luğu bu kesin olmuştur.

Yani üniversitelerin bilimsel faali-letini damarları kesildiği. (Tablo 1)
• Bir araştırma göre, öğrenci-lerin yüzde 79.2'si bilimsel araştır-maın yapılmadığını; yüzde 62.5'i deneyim, seminer, konferans gibi etkinliklerin birçok yerde hiç olma-dığını, birçok yerde ise çok snark ve bilimsel eğitilme yoksn olduğunu (4 Ocak 1988, Cumhuriyet) belirli-yorlar. Gene aynı araştırma göre, öğrenciler, YÖK hakkında ki fikirleri sorulduğunda T.M.C'deki gibi ya-sıy veriyor.

• YÖK'ün meşhur 59. maddeti (snay yönetmeliğini düzenleyen) sonucunda 40 bin öğrenci aladı, ka-muoyunun baskısı sonucu snatlarla geriye de doğru olarak geri dönme hakkı verildi!

Üniversite yasasının temel ün-susuna bağlı olarak öğrenciler-di YÖK sistemi içinde öğrenciler, askeri bir tarzda yönlendirilmek inten-

di. Bu, tek tip öğrenci nitelmesi olarak, uzam zaman tartışıldı. Öğrenci gençlik tek tip yaratılmasına karşı geniş ve çok yönlü tepki gövterdi. 1985 sonrasında snav sistemi, çok kıyafet ve öğrencilerin dernekle-me-i süncuları çevresinde, hem öğrenci-lerin geniş kesimini, hem de kamu-oyunun değtini alan bir hareket-lenme başladı.

• 80 sonrasında ilk öğrenci eylem-lerine hükümet ve güvenlik güçleri hemen saldırdılar. 59. maddet ve tek tip dernekleşmeye karşı çıkan öğrenci-lerden göçülme alınmaları ve tu-raklanmaları sayar, tüm Türkiye de iki bine yaklaştı.

İlkokula başlayan her yüz çocuk, ancak İTİ' üniversite'ye geçebili-yor. (Batt Avrupa'da 30-40, ABD'de 10, ise 60 yıldır). Okulların oranı oranı öğrencime yoğunlaşma durdurdu. Orta okullardaki öğrenci-lerin ancak yarı ilerde devam edebili-yor ve ilerde bitirenlere, dön-te bir üniversiteye okuma şansına sahip. (Tablo 3)

Üniversiteye girebilmek bir snay, girdikten sonra bitirmek ya da oku-yabilmek, bambaya bir snay. Öğrenciler kadar, girenlere de dertir.

ÜNİVERSİTELERE AÇILIYOR

■ Hüseyin Çakar

Üniversiteler açılıyor. Her yıl o-lduğu gibi, bu yıl da üniversite-ye girmek isteyenlerin sayısı üçte biri girebildi. Giremeyenler ö-lümümüzde iki ilin milyarlara li-ra yazınarak, üniversiteye hazırlık için kurslara (dersanelere) gidecek. Devam edilecek öğrenciler bu-lu-buna bir sektör haline geldi. Üniver-siteye hazırlık veya başka biçimlerdeki kurslar için yatırımlar parının toplamı, bütöden Milli Eğitime ay-rılan miktara yakındır. Bu bağışla-na bir sorun. Bir ara dersanelere karşı çıkıldığında da hükümet geri-aderdi.

1989-90 öğretim döneminde yük-sektilerinde altı yüz iki bine ya-nık snay öğrenci alınacak. Resm-i açılış törenleri yapılacak. Cami-hurrahkılar, Bayraktar, bakınlar açığına sayış soklar öyleyecekler. "Baptarın" anlatılacak. Öğrenci-

leri öğrenciler bulunacaklar. Öğre-tim üyelerine nasihatlar verecekler. Üniversiteyi temsil edecek öğrenci-leri, üçte birle, kırkdan aşmağı e-menliğine yoğun çmş bir biçimde ya da kırkdan atçılı bir taraftarı olarak kem küm edecekler. Belki bir iki cesaret sahibi, bilim adamlı-onusuna koruyan, fırsatın bulup da künide gelebilece, bilimin tarafına-lığı ve korkusuzluğu içinde gerek-bilim adamları olarak gerekleri de-geirecek.

• On sıralarda sayış polisi yerine alacak, temiz pak giyimis, seçme öğrenciler on koltuklara yerleştiril-ecekler. Hızla rapından hırta-nı-yı cline okuması için verilecek me-yacı bir öğrenci, öğrenciler adına oku-yacak. Yayı bilinen bir senaryo, her yıl olduğu gibi, bu yıl da oynanac-ak. Bu senaryonun oyuncuları 1987'den bu yana hep aynı oynu-cek.

► Üniversiteye külli bir snay geliyor... Yeni öğrenci döneminden de umut-lu insanlık için ne kadar çok az.

Devlet, eğitim-öğretme yatırı-mı yaparını geliştirmek yerine, devlet okullarını paralı yaptı. Daha üç öği-tim öğrenci isteyenleri için de özel il-koçuk, ilse ve üniversiteler açtı. Büt-çeden eğitime ayıran ölmekler, her yıl en azından varolan durumu ko-rumak için enflasyon arışı kadar artırımları gerekirken, tersi yapıla-rak, her yıl bir miktar döşerildi. (Tablo 4)

Öğrenci başına bir yılda yapılan harcamalar, örneğin elektronik fa-kültisinde 197.000'den 175.000'e düştü. Top fakültelerinde ise, bir öğ-renci başına arası, 9 bin lirada. (Tab-lo: 5)

Sonuçta üniversite öğrenci, bilimsel yönü çok edilecek, hiçbir aktarı-mı çabasına rağmen işe düşünece-ğidir. Farklı koşulları yerinde olan üniversitelerde, 100 kılıp sa-ya 400-500 kişi dolduruldu. Sabah erkenden koşu ölmere snay kapma-ca yarış başladı. Anadolu'da açılan Bilimselviyet tam bir karışma içi-de. Aras görev yordamlığı, öğretim üyesi, profesör yokluğa neçerle-yebir, yere brans derneğine hiç il-gisi olmayan "gicilerler" giriyor.

Öğrenci yaşamından bazı kesitler

• 27 üniversite bütçesinde 184 kö-tüphan bulunuyor, bunların 154'ü kullandırılmıyor. Bunlardan top-lam 19.345 öğrenci yararlanabiliyor.

• YÖK sisteminde göre, bir öğrenci bir öğretim yılı içinde en az eli snava giriyor. Bir öğretim üyesi ise, en az eli bin sayfa snay kağıdı oku-yor.

• Büyük kentlerde yaşayan öğrenci-lerin en temel sorunlarından biri ulaşım. Çünkü, öğrencilerin kend-i dıkkadı gecekondularla oturma-ların sayış çok fazladır. Tüm ülkede üniversite öğrencilerinin yüzde 30'u yurtlara yerleştiriliyor. İstanbul'da bu oran yüzde 20'dir.

• Üniversite kampüsleri ortay dıgı-da olan 23 üniversisinden ancak 6'sı, öğrencilerin ulaşım kendi servis-leyle gelecektirlebilir.

Gecitilmiş yıllarda öğrenci yurt-larında sayış koşulları ve yurt dı-ğında yonemeliyle yonelik olarak, öğrenciler yofun mıcadele yitirirler. Sağlık koşulları, sağlık hizmet-leri ve ilk mıcadele yapılacak aras-gereç yonemeliyle yarızından, hayatı tehlikeler yarattı. Yıllarca araştır-malar ya sonuçları ortaya koyuyor:

• Yurtlarda kalamları yüzde 79'u hiçbir sağlık kontrolinden geç-miyor.
• Yurtlarda yüzde 95'inde ilaç ko-yacak budozları bulunuyor.
• Öce-ğindin açıl durumlarda hastaneye ulaşan için yurtlarında yüzde 85'inde aras-gereç yok. Yüzde 79'unda revir, yüzde 73'ünde dok-tör veya sağlık memuru bulunma-yor. □

malıdır, olanak yaramazdır. Öğre-tim üyesi ve öğrenciler üstünde-ki her türlü politik, sosyal, kultiyir-liklik, doğrudan veya dolayla bas-kılar snay bulmak. Demokratik ün-versite, üniversitenin temel unfor-ması özgürece katılmısnan olduğu ortamda gelecektirlebilir.

Üniversiteler, akademik, bilimsel kariyerlerine kavuşmak için, akademi-ki topmuralı gelime sürecinde hiç etkileri yeri alabilmeli, öğrencilere kuru bilgi aktararak yer olmaksın çık, çajın tüm gelişme-lerini ölmeyecekler, bilimsel tek-nolojide gelime sürecinde bilimsiz-ten desantifikasyon hareketlenme-likinde bulunabilmeli. Üniversite-ye iç bulabilmenin bir algaritas ol-ma özelliğinden kurtulmalı. Çajın ilerletme için tutan bir penore ola-bilmeli. Bu üniversitelerin yamın-da tüm toplum da acil ihtiyacı var. □

Petkim'in satışı üzerine ASIL BÜYÜK KONUDA REFERANDUM GEREKLİ

Petkim'in satışı Türkiye açısından çok daha büyük tehlikeleri peşinden getirecektir. Şunu öncelikle kabul etmemiz gerekir ki, ülkemizde bulunan Kamu İktisadi Teşekkülleri, bağımsızlığımızın bir simgesidir.

■ Tefvîk Cevahir

Ö zelleştirme işteği 24 Ocak kararlarından sonra, o kararların oluşturduğu ekonomi politikasının varlığına bir unsur olarak, gündeme gelmiştir. Dikkat edilmesi 80'li yıllardan itibaren, dış akademik çevreler başlamak üzere, özelleştirme ekonominin temel konularından biriyi olmasına sergilenen araştırmalar, eserler yayınlamaktadır. İlgili terimdeki tutucu iktidarın bu politikayı uyguladığı, Fransa'da aynısı olduğu iktidari iktisatçıların dikkat dâimindedir de özelleştirme gündemin birinci maddesi olarak tene çıktı. Ekonominin temel taşları olarak nielsen kamu işletmelerine karşı bu dışarıdaki neden? Gelişimi ve gelişimine olan etkilerde söz konusu nedenler başlıca üçtür. Fakat temelde iktidardan, daha doğru bir deyişle devletin tam anlayışla denetim alanı alınması yatıyor. Bu durum, gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde bulunan olan maliyet dağılımı konusunda eksi-

ler. Dikkat edilmesi gelir dağılımından çok sık sözden yetkililer bir kez olsun maliyet dağılımının önemini etmemek. Maliyet dağılımının büyükluğu doğrudan doğruya ve katımlı demokratik yetkililer, onu bozar. Weyss, sosyal demokrasinin temeli olarak açar, gelir. Bunun örneklerinin en çarpıcıları ABD'de görülmektedir.

Petkim'in satışı Türkiye açısından çok daha büyük tehlikeleri peşinden getirecektir. Şunu öncelikle kabul etmemiz gerekir ki, ülkemizde bulunan Kamu İktisadi Teşekkülleri, bağımsızlığımızın bir simgesidir. 1920'li yıllardan günümüze kadar halkımızın almış olduğu okuyatırılar. Önce Osmanlı imparatorluğundan sonra alınan yabancı işletmeler "milletçilik" terfidi. Demiryolları, madenler, elektrik güçleri, iri, vana, tünel ve su işletmeleri gibi yaygınlaştırmıştı. Yani yabancı tepekkül satışını almak halkın maddi haline getirilmiştir. Daha sonra birinci sınıfların programını uygulaması ile birlikte ülkenin sana-

ylmesi doğrultusunda en büyük adımı kamu işletmeleri vastasıyla atılmıştır. Savay yıllardan sonra günlerinde gene bu kuruluşlar ekonominin dayanağı olmuştur. Dikkat değer bir noktada, özel girişimin özendirilmesinden sözden Demokrat Parti iktidarında bu ni-telikteki işletmelerin sayısı hızla artmıştır. 1960 yılı ile başlayan planlı ekonomide de bu kuruluşların planı temelini oluşturmuş, ona en büyük desteği vermişlerdir. Bu arada, gene özel kesime büyük bir öneme ve-

ren AP iktidarında yani Süleyman Demirel'in başkanlığında Sovyetler Birliği ile yapılan anlaşmalar gereği Seydişehir Alüminyum, Iskenderun Demir Çelik, Alağa Petro Kimya tesisleri, Çayırca Çimento Fabrikası başta olmak üzere birçok dev kuruluş Sovyet-Türk girişimi başını-
nı getirecektir. Özetle devletçi ve sosyalistler önderleri bu kuruluşların düşmüştür. 1979 yılı Anayasa değişikliği ile yapılan bir pa-nelinde o tarihlerde MESS başkanı olan Özal, Petkim gibi büyük yatı-

rmaları gerek olmadığın açık bir biçimde söylemiştir. İşte bu zihniyet bugün satışı gündeme gelmektedir. Sonuçta iki noktaya kaçınılmaz bir-
likte ulaşılacaktır:
1- Ekonomik bağımsızlığımız bir kez daha ayaklar altına alınacak ve bunun sonucu sanayileşme, uluslararası işbölümünün en başamakla-rında yer alma umudu ortadan kalacaktır.

2- Zaten boruk olan maliyet dağılımı, tekel ve büyük şirketler ya-rarına daha da hızlanacak, bunun sonucunda da demokratik yapıya-laracak, devlet daha bir güçlü bi-
r şekilde onların yöresine girecektir.

Petkim'in satışının yasal dayana-klarının olmadığı da açıktır. Unutmayalım ki, genel vekâletleri ile bu denli özel işletelik satışlar ya-pılamaz. Kamu mallarının satışı an-
cak onun gerek kabili olan halkın onayı ile mümkündür. İkide bir re-ferandum yapılmaya mekâli olan Özal, asıl bu konularda kamuoyu-
nun onayını almak zorundadır.

AKIL SÜR ERMİYOR

■ Orhan Demirbaş

Ö zelleştirme operasyonu-
nunda da çok ge-
nerel, özelleştirme-
ye karşı ya veya bu nedenden,
gerçekden dolayı tavır almay-
lar, tekelinleri diye getirmişler-
di. Çitovan'a bağlı 5 cimento
fabrikası ile USAŞ gibi işle-
melerin önüne bakarak ser-
maye bilek satışı, bu tekelin-
leri asıl nedendir. Sanayi ve tic-
aret odalarının üniversitele-
re ve sendikalar, SHP ve
DYP'den öteki siyasi partilere,
herkes özelleştirme karşı çık-
masına rağmen, KİT satışları
peşpeşe gerçekleştirildi.

Başbakan Özal ise, bu denli
geniş tepekiye almadığını dikkat
edilmekte olmaktadır devam ediyor-
du. Genç siyasi başkanların-
nın en önemli özelliği, kendi-
sinden başka herkesi tenisi
söyleye de bildiğini okumakta
ayık direniş. Erken seçimi ve
cumhurbaşkanlığı seçimi konu-
larında da yapılan (im ka-
muoyu yoklaması) gibi işle-
mlerine inas, 1992'de
kadar ictiktedir: "Cumhurbaş-
kanlığının AMA seçeceği" ta-
rinden açıklanarak yapılmaz,
bazen inas "hela olun
Özal" dediriyor. Şimdi bu-
ne okuyalım "sen Özali mi-
nisi" diye sorabilir. Ama doğ-
rusu ahi si emniyetimdir. 99
kişinin ki dediğine, kara diyen
100'ün kişinin varlığına.
Kuşkusuz, neokomünist
deyip için içinde çıkmak ko-
lay.

İşte Petkim'in satışı konusu.
Yine, gündeme geldiğinden be-
ri bumsan işiyorum. Sanayiciler
karşı, sendikalar karşı, bilim
adamları ve siyasi partiler
karşı. AMA içinde bile
karşı çıkaranı sayış azman-
mayacak kadar fazla. Ama ne-
gam. Özal bildiğini okumaya
devam ediyor hâli.

Bence Özal'ın emniyetinden
en önemli algılaması birle, özelleştirme operasyonunun
arkasında doğrudan uluslara-
sı finans kuruluşlarıdır, IMF
ve Dünya Bankası'nın ol-
ması. Ve hatta bu kuruluşların,
kredi acemisi tehditliyle dayat-
ması. Diğer ise, karşı çıkara-
nın birliğine tavır almaması. Ya
da bu tavırları bir platforma
taşınamaması. Bence bu konu-
da Tefvîk Cevahir'in bu konu-
da okuyacağımız "Anı bu
konuda referandum gerekli"
başlık yazısında ki, özelleştir-
me operasyonunun, stratejik
sorumu nedeniyle Petkim'in ya-
nında sermaye ve bankası, hal-
halıyına sunma önerisi bu
anlamda bir platform olabi-
li. □

MUSTAFA SÜPE
No: 1000
T.C. 1990-1991

Mustafa Süpe'nin Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırladığı bu kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır. Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır. Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır.

Türk-Yunan İlişkileri Bir Önce
TENCERİ DİĞİN KARA
MUSTAFA SÜPE
1990-1991

Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır. Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır. Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır.

Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır. Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır. Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır.

Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır. Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır. Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır.

Üretici traktörünü meydana sürdü

MANİSA'DA ÇİFTÇİ DİRENiŞİ

Adınale (İzmir)-Şon yılların en büyük üretici eylemi Manisa'da gerçekleşti. Türkiye'de artan enflasyon ve birliktelik gültüğe daha zor duruma düşen binlerce üretici bir gültüğe-
ye tarla, ekimci birliktelik tarla-
dan Manisa Meydanı stry-
"Artık yeter" dedi.

Yaklaşık yedi bin üreticinin 3 bi-
ne yakın traktörle birliktelik kan-
dıkları Çiftçiler Sesi mitinginde po-
lis sayışın okuyacağı fazla oldu-
du dikkat çekti. Türkiye Ziraat Ocak-
ları Birliği'nin düzenlenmiş mitin-
gine, Buldur Çiftçileri, Yedigöller En-
gine, Hacılar Ali Arslan ve Naci-

Kavak gızılınas alındılar. Dört ki-
şinin gızılınas alması gerekçesi ol-
du polisin "Siz daha önce bu-
rularla açlık yaptınız, cezaevi ol-
duların protesto ettiniz, şimdi bu mi-
tinge katılmayınız, köylülerle bir-
likte direnişin." diye çiftçileri
döğdi gızılınas. □

Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır. Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır. Kitap, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1000. yıldönümü kutlamaları için hazırlanmıştır.

TBKP yöneticileri ve politik göçmenler Türkiye'de

KÜMÜNİST PARTİSİ YASALLAŞMALI

DEMOKRASİ İÇİN
ONURLU
DÖNÜŞ

Adımlar (İstanbul)-TBKP Merkez Komitesi üyesi Mehmet Bozkuş, Erdal Talu, Ahmet Kardan ve Geyir Yıldız ile politik göçmenler Bülent Demir, Aygün Hürriyaloğlu, Talat Ulusoy, Fahrettin Filiz, Alınatlı Tay ve İhsan Baştaş, yıllar süren sürgünlük ve güler yüreğin dönüştürdüğü düşüncelerinden sonra, Türkiye'de diler.

Gazetemiz başkaya girdiği sırada, dönüş gerçekleştirdi. Dönemlerin nâsi bir tutuma karşılıklı olduklarını, iç, dışlık baskından izlemek olanaklıdır.

TBKP yöneticileri ve politik göçmenlerin dönüşünden önce, ülkede de yoğun bir hazırlık dönemi geçirildi. Dönüşek olanların havalalanma da karşılayıcılar arasında, SHP milletvekilleri Kemal Anadol, Yüce Aksoy, Hüseyin Özgüç, ve Yüce Yıldırım ve bir grup SHP'li belvede başkaları bulundukları biliniyordu. Bu arada aralarında Azile Nesin ve Sadun Aren'in de bulunduğu bir grup aydın da karşılayıcılar arasında yer alıyordu.

Dönüş yollarına yurtdışından çok çok edenler arasında ise çeşitli gazetelerinde yarı, Fransız çok Genelkurmay Başkanı Antoin Sanguet'in, hükümet ve FKP senatörü Charles Lederman ve profesör Albert Jagnard da bulunuyordu.

Öte yandan ünlü besteci ve Türkiye halkının yakın dostu Mikis Theodorakis'te bir bakımla yapıyor, dönüşten desteklediğini belirtiyordu. Theodorakis, "TBKP yöneticilerinin, politik göçmenlerin dönüş kararını Türkiye'de demokrasi fikrinin ilerlemesi katkılı bulacak yarıyıcı bir karar olarak görüldüğünü" diyor.

Demokrasi İzleme Kurulu'nun
dayanışması

DİK Sekizinci Başkan Sadun Aren'de, 20 Eylül'de Ankara'da yaptığı basın toplantısında, DİK'in dayanağını kararını açıkladı. Bilindiği gibi, TBKP Başkan Yardımcısı Mehmet Örsal ile Genel Sekreter Yardımcısı Osman Sakalaz, gerekli görüşmeler gerçekleştirildi.

DİK tarafından yapılan basın açıklamasında, şu görüşlere yer veriliyordu:

"Demokrasi İzleme Kurulu'nun TBKP Başkan Yardımcısı Mehmet Örsal ile Genel Sekreter Yardımcısı Osman Sakalaz tarafından 4 Eylül 1989 tarihinde bir mektup ile başvurulanı, Türkiye'ye dönüşek olan par-

ti yöneticilerinin öncelikle ilence ya da İstanbul'daki herhangi bir toplantıya katılmamaları için gerekli görüşmeler gerçekleştirildi. Bu toplantıda, TBKP yöneticileri ve politik göçmenlerin bir kitlelikle yurtdışından dönüştürülmesi ve Türkiye'de dönüştürülmesi için gerekli görüşmeler gerçekleştirildi. Dönüşek olanların havalalanma da karşılayıcılar arasında, SHP milletvekilleri Kemal Anadol, Yüce Aksoy, Hüseyin Özgüç, ve Yüce Yıldırım ve bir grup SHP'li belvede başkaları bulundukları biliniyordu. Bu arada aralarında Azile Nesin ve Sadun Aren'in de bulunduğu bir grup aydın da karşılayıcılar arasında yer alıyordu.

Sadun Aren, Hüseyin Özgüç, Söğüt Karasman, Aziz Nesin ve Cevat Talat'ın oluşan Komünist Sayın Başkanlar, Devlet Bakanı Sayın Ali Bozer ve Sayın İçişleri Bakanından aydınlar randevu talep etmişler. Aradan geçen bir hafta aydınlar süre içinde randevu istemeleri olmuştur ya da olmuştur. Bir aydın alandığına, Türkiye'de kamuoyuna açıklanmış.

Bu tutumu, hükümetin, politik göçmenlerin ülkeye güven içinde dönüştürülmesi, halkların ve politik örgütlerin ülkeye dönüşüne bir göstergesi olarak görülmektedir. Bu durum bide dönüşlerin karşılayıcılar ile uygulanması ve ülkemizde demokratikleşimin geleceği kollarında derin kayalar yapılmaktadır. DİK eları'ı ülkede dönüşek olan politik göçmenlerin karayla- maları için derin oluşturmaları da ayrıca belirtmek istiyoruz.

Bu kollarlarda karayla- maları konusunda dönüşümü bir göre- ka- bul ediyor, demokrasiye insanı her- keşin duyurulmasını yapılmaya çağırıyoruz".

Arkadaşlarımızın TBKP yöneticilerinin destek

20 Eylül günü İstanbul Tabip Odası'nda yapılan bir basın başkaları ile TBKP'nin yasallaşması isteniyordu.

Yurda dönüşek olan TBKP yöneticilerinin arkadaşları olarak, Ömer Ağın, İhsan Alkan, Selma Atabek, Fatih Bakan, Vedat Banoğlu, Mevlut Cimen, Uzun Çoşkun, Zulfı Dilek, Tuncay Erman, Arif Galıncı, İsmail Gökçe, Hakkı Tan İçpeki, Yusuf Kutlu, Gürbüz Özakın, Vedat Pekel, Nurettin Pirim, Adnan Sel, Yüksel Selek, Yüce Yıldırım tarafından yapılan basın toplantısında, dönüş yapan TBKP MY üyelerinin düşüncelerinin, görüşlerinin yapıldığı açıklanmıştır. Bu arada yapılan basın açıklamasında

Dönüş TBKP yöneticilerinin arkadaşları İstanbul'da basın toplantısı yapıyor:
"TBKP Başkanı ve Genel Sekreteri'nden sonra, bir grup Merkez Komitesi üyesi arkadaşımızın politik göçmen olarak bulundukları yurtdışından ülkemize dönüşü, bu partinin yasallaşma konusundaki içten ısrarının ilk bir göstergesidir. TBKP açık bir parti olarak kendini ortaya koymuştur. Programı, politikası, yöneticileri kamuoyunun gözü önündedir."

ise, şu görüşlere yer veriliyordu:

"TBKP Başkanı ve Genel Sekreteri'nden sonra, bir grup Merkez Komitesi üyesi arkadaşımızın politik göçmen olarak bulundukları yurtdışından ülkemize dönüşü, bu partinin yasallaşma konusundaki içten ısrarının ilk bir göstergesidir.

TBKP açık bir parti olarak kendini ortaya koymuştur. Programı, politikası, yöneticileri kamuoyunun gözü önündedir. Komünist partinin yasallaşması ve çabaları gerekli olduğu çok geniş kesimlerce paylaşılmaktadır.

Hükümet, insan adının bunun için gerekli hukuki değişiklikleri süruncemede burunmaktadır. Nihat Sağın ve Haydar Kutlu baktık yere ilk yurda cazevede tutulmaktadır. 22 Eylül günü Türkiye'ye dönüşek arkadaşlarımız için de tutulması tehlikeli vardır.

Açık çalmak isteyen, bunu y-

lemeliyle ortaya koyan, demokrasi- ninin kurum ve kurullarına bağlılı- yı savunun bir partide bu olanagan tanınmaması, yöneticilerinin tutuklan- ması bu çağda hiç bir mankula açıklanamaz. Bu, ülkemizin Avrupa- yı açmasıyla da hiç bir şekilde uyumlanamaz. Komünist parti- sinin yasallaşması sorunu, demokrasi sorununun merkezinde bulun- maktadır. Bu ıfırdaki her caba demokrasiye göçme doğrudan hizmet- tir.

Baskıcı rejim yanlıları konuları- mın yitirmek istemiyor. Bunun için gerekli çoğulculuğu, sivili engelle- meye çalışıyorlar. Örneğin çoğulcu- çuluğu, komünistler bir rejim ol- mada Türkiye'nin hiç bir sorunu çözülmez. Ülkemizin ve halkımızın, demokrasiye için sonuclarda ya- makta zorunda bırakılmış, bugün de Türkiye'nin temel meselesini oluşturmuyor. Çoğulcu, demokratik

bir rejime herşeyden önce ülkemizin ve halkımızın ihtiyacı olduğu inan- cındayız. Çünkü var olan yasaklar, ülkemizdeki bütün olanagan akla- rının özgürece ve demokrasiye en- nemel normları çerçevesinde, eski ko- şullarda politik yasayla yer aldık, halkın inandığını üstünlüğüne temel alan ve insan haklarını etkileye- yulandık, açık, sivil, demokratik bir rejimi ülkemizde egemen kılmam- ın öndeki en önemli engeli oluşturu- yor. Bugün ülkemiz, hiç bir politik partinin tek başına üstesinden gelemeyeceği, derin problemlerle karşı karşıyadır. Bu durum, bütün politik akımların varolan sorula- rın çözümüne katkıda bulunmasını, değişik güçler arasında diyalog ve sağduyu temelinde yeni mutaba- katların oluşturulmasını zorunlu kıl- yor. Herşeyden önce, ülkemizde varolan bütün politik akımların, açık, sivil, demokratik bir rejim tze-

Görülüp kabul edilecek

ÜÇ OLAY BİR GEÇEKİ!

■ Haluk Tan İçpeki

10 Eylül: Komünistler için hep önemli bir gün olacak. Öyle bir gün ki, ülkemiz tarihinin en çalkantılı dönemine, topyekün varlık, yokluk sorusuyla karşı karşıya kaldığımız, ulusal kurtuluş ba- zıyına yeni düvele karşı yükselttiği münirle denk düşüyor.

Komünistler böyle bir ateşin baş- beğinden politik yasama arife-ye 69 yıl geçti. Bir 10 Eylül'de har- rıde kaldı. Ama bilnince insanın spor sergiden yukselttiği te Türkiye'nin politik gündeminde dalga- lanacak.

Bu işe, 12 Eylül kararnama karşı aydınlar, bütün zorluklara karşı dayanışma, haklılığı serstir.

10 Eylül 1989'u kuyuhana, bu- rın sınıkların karını, tarihimizde önemli bir yer tutacak bu eylem, her birleşik örgütlenmenin komünist partisinin yasallaşması mücadelesinde önemli bir kilometre taşı oldu- sunu bilincindeyiz.

TBKP MK üyeleri 22 Eylül'de Türkiye'ye dönüşyor. Artık aramız- da olacaklar.

Nihat Sağın ve Haydar Kutlu'nun partilerinin karayla buluşma-

ları yasallaşma mücadelesi böylece sonuyor.

Bu parti yasallaşmak istiyor. Yöneticileri ise artık yurtdışında kalmayı hiç istemiyor. Gelenek bu kararlığa ve istene varılmıyau oluyor.

Bu halda ne kadar görmezden gelinir?

Halkın ve parlamento arık bir karar vermek durumundadır. Açıklamalarla kabul edilmeyen bir görüş, yasama geçirilmelidir. Komünist partisinin öndeki ya- za emelleri ortadan kaldırılmalıdır. Bu olmadan Türkiye'de demokrasi- ye adım atamazsak.

20 Eylül'de, 19 Eylül İstanbul'da bu basın toplantısı yapıldı. Yur- dından gelen TBKP yöneticilerinin görüşlerini paylaştıkları açıkla- lar.

Türkiye'nin komünist partideye gere- kine, TBKP yasallaşması- dır, dediler.

Nihat Sağın ve Haydar Kutlu'nun hüküz yere cazevede tutulma- sını kınıdılar.

Programı, politikası, yöneticileri ve üyeleriyle kamuoyunun öndeki olmanın yeni bir deneydi bu ba- sun toplantısı.

Çoklu sakı birşey yok. Ve Komünistler arık böyle olmasını da hiç istemiyorlar.

Basın toplantısında bunlar dile getirildi.

Bir görüş var. Karayla yasallaşmak bir gerekçedir.

Önu sözünce, gerekçiyor.

Bu, komünist partisi çerçevesinde. Önuun yasallaşma istediği.

Bu görüş her geçen gün kendini biraz daha dayatıyor.

10 Eylül 1989 bunun göstergesi- dir. TBKP yöneticilerinin dönüşu bunun göstergesidir. Ve nihayet ül- kemizin gündeme yapılan basın top- latısını gene bunun göstergesidir.

Evet, dünya yeni bir çağa, bilim- sel-ülkinin devrimin gücü ivmeleniy- giren Türkiye, tarihinin yeni bir dönemine yaklaşıyor.

Kendi aydınlaşma ve demokrasi çağımız yasallaşabilecek mi?

İnsan-pölinin kesin engellenme- den, demokrasi-pölinin ağırlığına geçme zorunluluğu görülebilecek mi?

Söz konusu olan Türkiye'nin ge- leceğidir.

Komünist partideye gerekli görüleb- kabul edilmeden edilecek sağlıklı adımlarla yürünemez. □

Hükümet kimi yayınlarına devlet bültenlerinde veriyor, kimi yayınlarını yasaklıyor

TBKP, BAŞBAKANLIK BÜLTENİNDE

Mehmet Karaca: "Bulgaristan Türk azınlığa karşı takındığı tutumunu değiştirmeli"

Başbakanlık Bülteni'nde TBKP'nin yayımlanması

Başbakan Özal göçmenlerin gülerim de İspanya Efe'ye ajansına verdiği bir demece, "144-142" nin değişmesi sorun yarımama, bu değişikliği yapacaktır", dedi. Fakat hükümet hiç bir inandırıcı gerekçe öne sürmeden düştü ve örgütlenme özgürlüğü üzerindeki yasaları temelsizce yasakladı. Özal'a sunan söylemler: Komünist Partinin Türkiye'nin politik yaşamında nasıl bir yer vereceğini bırakın baş özgir seçimlerde kendisi karar versin. ANAP ve öteki partiler referandumla mı kuruldu ki, şu Komünist Partinin kurulumu için bunı gündeme getirmeye çalışıyorlarsın?

TBKP, demokratik yenilenme için ulusal capta metabakat politikası ile Türkiye için bir çığır oldu, çığır, yakalamak olanağı ortaya koymaktadır. TBKP, birleşik ve yasallık cabalarıyla, birtümülük yenilenme politikasıyla da Marksizmin günümüzdeki bunalmışın bir çıkış yolu oluşturmaya çalışmaktadır. TBKP, daha önceden de açıkladığı gibi, kazınacak olan "komünist partisinin yasal kurulumu hakkı"nın bütün Türkiye Marksistlerine birlikte kalınlamasından, geniş bir Marksist partiden yanadır. Geniş Marksist çevreleri yeni bir politika çevresinde birleştirmeye Türkiye'nin gerçek büyük ihtiyacı vardır.

Birbir bunca yürekli inanıyoruz. TBKP'nin yasalaşmasını istiyoruz. Parlamento içindeki ve dışındaki bütün demokratik güçlerini, basını, "Yasaklı Türkiye" için TBKP'nin avajlaşmasını desteklemeye, ilkeye İkon TBKP yöneticilerini dayayama içinde olmaya çağırıyoruz!"

TSP yöneticileri de dönüyor

Öte yandan, TSP yöneticileri İsmail Hakkı Çelebi ve Ekrem Cengiz'in uzun görüşmelerin hafta yadınadına sonuna, 20 Eylül günü de İktisat Ağası Türkiye'ye döndü. Ç TSP yöneticileri de haklarında yasağı tarıklama karar nedeyle ituklandılar. Dönerlerin İstanbul tarihli Havallamına emniyetinle ilgili raporlarına, avukaları ve yalınlara görüşürüldükleri gözden

Boylelikle TBKP'nin ilk kez bir "kardes partisi" açışta edilmis olmasının anlam ve önemi üzerine bir soruya yanıtlar olarak Karaca şöyle dedi: "1984 yılında İktisat partinin Bulgar yoldayların yapıklarını onaylamıyor. Oiler bunı iyi bil. Buna (o zaman) açışta orijine koymadık, çünkü zaten sosyalist Bulgaristan'a karşı bir kampanya vardı. Emperyalist güçler tarafından yürütülen bu anti-Bulgar kampanyasına sona ermesini bekledik."

TBKP'nin bu tutumunun ilk parti aramızda sorun yaratıcılığı sanmadığını da söyleyen Karaca, "Devamlı, şu görüşü de getirdi: 'Partiler arası ilişkileri görüş farklılıkları etkilemez. Ayrica, markist-leninist ilkelere göre tüm komünist partilerin görüş farklılıklarını açış yerektikliği tartışılmalıdır, tartışması gerektikliği tartışılmalıdır'."

Söyleşi sırasında, Türk hükümetinin de olayların sorulmuş olduğu bulgusu, sorunun planı bir biçimde kuyruklu kullandıklarını (savet eden Karaca, "Ancak Türk provokasyonlarına, yanıtlar olarak da bu azınlığa beksi uygulanması, Bu, kıyırılma mahkeme sağılar", diye konuştı. TBKP Başkan Vekili Mehmet Ka-

raca, Bulgaristan Türklerinin geleceği üstüne şu görüşleri dile getirdi: "Biz, ulusal ve etnik azınlık sorununun ilam değişikliği, azınlıklar üzerinde baskı yaparık çözümlere götürebiliriz. Bizim görüşümüz göre bu insanlar, açık yollar boyunca olduğu gibi, Bulgaristan'a kalabilmeli. Anlık olduğu kadar dinsel görevlerini de yerine getirebilmeli, dillerini konuşup, gelenek-göreneklerini yaşatabilmelidir. Bu da demektir ki, Bulgaristan Türk azınlığa karşı takındığı tutumunu değiştirmeli." □

YORUM

Karaca Başbakanlık bülteninde, ama komünistler yalnızca Bulgaristan Türkleri hakkında mı söz hakkına sahip?

Yıkarak çok kısa bir özetin akumuluğu söyleyelim: Başbakanlık Başbakan ve Enformasyon Genel Müdürü'nün 22 Ağustos 1989 tarihli ve 187 sayılı "Diy Bana ve Türkiye" bülteninde

ram metin olarak yer verildi.

Bu, bültenin komünist parti konusundaki çetkili tutumunun, çifte standart uygulamasının yeni bir göstergesi olma gerek. Öyle ki, bir yandan komünistlerin bir konuda ki görüşlerine Başbakanlık bültenlerinde sayılar dolusu yer veriliyor, öbür yandan ise komünistlerin tutukluyla yazılacak, onları susturacak, parti programına yasaklı olarak toplanacak ve partilerin yasal olarak kurulmasını engelleyecek. Başbakanlık Başbakan ve Enformasyon Genel Müdürü'nün bu konuda komünistlerin görüşlerini dikkate değer bulup, yayınlarında yansımaları son derece doğaldır. Ancak bu durumda normal olarak bunu gerçekleştirmeye yolu ve kuşullardır. Normal bir demokraside, toplumun bir kesiminin bir bir konudaki düşüncesi yansıtılmak istendiğinde, başka bir şekilde yayınların bir gazetesinde çeviri yapılmak gibi dolambaçlı yollara başvurmamak gerekmez. Stoktanca kesime, diyelim ki politik partinin genel merkezi tarafından yayınlanan demeçleri, yasal yayınları izlemek yeterli olurdu.

İşte bizim bugünkü total demokrasinin hali... □

ADIMLAR

TBKP davasında 23. duruşma yapıldı, tahliye yine reddedildi

'DAVA, DEMOKRASİ SÜRECİNİ MERKEZİNDE BULUNUYOR'

Adımlar (Ankara) TBKP liderleri Nihal Sarı ve Haydar Kutlu'nun yargılanmasına, 18 Eylül 1989 günü Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde devam edildi. Yargılama 23. oturumunda, 20 savcının yasaları, Fransa, Yunanistan, Federal Almanya, Demokratik Almanya'dan gelen konuklarla, ilkeyle karşılaştı. Ayrica Federal Almanya Büyükelçisi'nin ilk görüşme de duruşması yapıldı.

Duruşmada ilk olarak, geçen duruşmada okunmuş başlangıç. TBKP'nin Burg ve Ulusal Demokratik Alternatif Programı'nın okunması na devam edildi. Okunması bitiren sonra, belge üzerinde görüşlerini belirtmek için Haydar Kutlu'ya söz verildi. Mahkeme Başkanı Vehbi Beşli, Kutlu'ya söz verirken, konuşmasını bu belge üzerinde ve onunla sınırlı olmasını uyardı. Bu nedenle konuşma şu şekilde oldu:

"Bu dava ile ilgili aynı Başbakanın söyledi: 'Ülkemizde şimdiye kadar çiziylen kurşunla komünist güçler vardı'. Yani, demektir ki, o gün göre, Türkiye, Vatan'ın bu göre yasaları olan görüldü, gerçek resmi kurulum bir parti olarak ortaya koyabiliyor. Bununla aynı Başbakan: 'in kasıtlı TBKP'nin kurulumu bulunan Sosyalist Partisi' diye de demektir ki, yasadığı bir partinin kurulumuna göz yumuyoruz. Bu sözün anlamı şöyle: Bu yasal ola-

rak kurulum Sosyalist Parti'yi her zaman komünist parti olarak sayıp kapatma imkânını elimizde tutuyoruz. İşte bu bir alternatif programımızla ve bugün, ülkemizde Komünist Partisinin yasal olarak kurulabilmesi, yeniden açılması yasaları karşılıklı görüş yapmaları na emektir sunuyor. Ülkemizde parti Komünist Partisi kurulduğunda, kendileri ilkeyi yönetme konusunda azce düştüklerinde, komünizm tehlikesi ve terör gibi bahanelerle, Türkiye'deki demokrasi sürecini kesintiye uğratmaya çalışırlar. Bu nedenle bu dava, yargılanması, demokrasinin sürecini merkezinde bulunuyor. Bu nedenle yargılanma biriminiz de insan hakları ve demokrasinin ilgilendirdiği. Bugün okunan belgenin olağan bir davada yeri nedir? Bu belgeye ilişkin olarak benim neyi aydınlatmamı istiyoruz? Mahkemenin ben bu konuda aydınlatmamı diliyorum."

Mahkeme Başkanı Vehbi Beşli, Kutlu'nun sözleri üzerine, "dosyada bulunan ilkeyi okuyoruz, ilkeye göre bir aydınlatmamı istiyoruz, maktin değil", dedi. Bunun üzerine Kutlu: "Biz bu belgeye komünistlik suçlaması bulamıyoruz. Belgelerin dosyasındaki ilkeyi bilmiyoruz istiyoruz".

Mahkeme Başkanı'nın Kutlu'nun talebini kabul etmemesi üzerine,

Avukatlar Necla Fertan ve Murat Öner'in sözün sonuna, de, yine Başkan Vehbi Beşli tarafından reddedildi. Verilen söz alan Necla Fertan'ın, "Biz düşüncemize hangi kararların dayandığını hangi belge olduğunu biliyoruz" diye bir okunan belgenin hangi sayıya ile ilgili olduğunu hangi tarafından da istemeye istemeye de, yine Savcı Saft tarafından reddedildi. Bunun üzerine Mahkeme Heyeti, "Ankara okunan belge ile ilgili görüş aldığımız ve savcının da görüş be-

lirmiş olduğu nedeniyle mahkemece yapılacak birsey olmadığna karar verildi.

Dava sonuna TKP Programı'nın okunmasına geçildi. Programın 28. sayfasına girildiğinde, Mahkeme Başkanı duruşmaya ara vermek sağı avukatlarına söz verdi. Av. Necla Fertan hazırdağı tahliye dilekçesi okundu. Dilekçenin okunmasından sonra mahkeme aynı gerekçelerle tahliye istemini reddine karar verdi. Duruşma, 18 Ekim 1989'de eteldi. □

TKP'nin kuruluşunun 69. yıldönümünde

YASAKSIZ TÜRKİYE İÇİN!

"10 Eylül gibi tarihsel bir günü kutlarken, TBKP üzerindeki yaşanan hâlâ sürüyor olmasının açık çelişkisine işaret etmek gerekir. Bu çelişki, bugünkü Türkiye'nin bir aynasıdır. Ülkemiz çelişkili bir süreç içinde önemli kararların alınacağı günlere doğru hızla gidiyor... Ya çağıda, gerçekten çoğulcu, katılımcı bir demokrasi, ya da sivil görünümülü polis devleti. Türkiye artık bu iki ucun ortasında duramaz."

Adımlar (atahanlı)-Komünist hareketinin doğuşundan 69. yıldönümü yılın bir toplantısıyla kutlandı. İstanbul Spor Sergi Sarayı'nda yapılan 10 Eylül 1989 toplantısına 6000'e yakın insan katıldı.

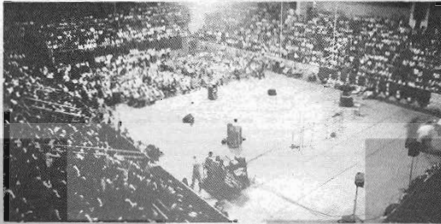
12 Eylül'den sonra ilk kez böyle yılın kutlanması 10 Eylül'ün, yasal komünist partinin 69. yıldönümü yeni bir evreye ulaştırdığı belirtiliyor.

Aziz Nesin, Sadun Ateş, Şahinbeyli Bakıran, Serhat Bucak, Çagatay Anadolu, Halil Berktaş ve Yüksel Selek'in konuşmaları olarak katıldıkları geceye çok sayıda aydın, yazar, sendikacı ve meslek örgütlerinden davetlinin yanı sıra, SHP milletvekili Hüsnü Ökoğlu, Atıl Behramoğlu, Abidin Nesimi, Can Yücel, Sabahat Türkler, Ahmet Kılıç, Cella Toyon, Tuncer Ciceknoğlu, Yusuf Korkmaz, Süha Su, Mehmet Çelik, Zihni Altın, İdris Ertürk, Hakan Armaoğlu, İdris Kalkan, Genay Güvencü, Alp Selek, Züleyr Aydın, Ziya Yılmaz, Şaban Erlik konuşlar aralarında.

Şehitleri resimlerinin perdede yansıtıldığı sırada çoklu sesli alayın başında, TBKP Başkanı Nihat Sargın ve Genel Sekreteri Haydar Kuru'nun resimleri görüldü. Mesajları yoğun alkış ve sloganlar altında okundu. Biriye inanın "Partimiz TBKP", "TBKP'ye Özgürlük" sloganlarıyla salona inilemez anlamıyla. Kişisel özgürlüklerini ifade ederek, demokrasinin kazanılması mücadelesine doğrudan müdahale eden TBKP'yi yasada kurmak istediklerini belirten Nihat Sargın ve Haydar Kuru için doğrudan ve içten bir destek bu.

14 konuşmacı olarak kürsüye gelen Sadun Ateş, 14-142'nin kaldırılması gerektiğini, Türkiye'nin komünist partisine ihtiyacı olduğunu belirtti. Marksistlerin bu doğrultuda bir araya geldiklerini, çalışmalarını yürüttüklerini belirten Sadun Ateş, insanlığın sosyalizme geçmesini istediğini dile getirdi.

Sabahat Türkler ise, komünist hareketin ortak bir amaçla verecek yaşama mücadelesine değindi. Bunun tam zamanlı birer demokratik mücadeleyle ilgili olduğunu söyledi. İlahe, şu bu yıllar boyunca yaşanan baskılarla vurguladığı konuşması şöyle bitirdi: "Marksist sol, demokratik yaşamda belirleyici olmak istiyor. Önce kendi etkilerindeki grup çıkar-

10 Eylül toplantısının coşkulu karesi, yasal bir komünist partinin gerekliği de vurgulanmış oluyordu.

ları taşımaları bir kenara dökülmeli. Dökmeli ki, kutlan ve grup olarak da kapayın ama çıkardıkları birleşim, birleşimle zorlan-

malıdır. Birleşimle ki, sınıf çıkarlarının üstünde, onları da içine alan toplumsal çıkarların bilâhale vâp daha geniş birlikteliklere ulaşabilsin."

Yüksel Selek de konuşmada, çoğulcu ve sivil demokrasinin gereği üzerinde durarak, bunun anayasa ile başına dikilmediğini, demokratik üyen herkesin birleşmesi gerektiğini belirten Selek, metabakın sorumluluğu üzerinde durdu. "Komünist partimizin yaşaması ve Marksizme bağlılığını tamamlaması, bu halin hak ve özgürlüklerin kabulü ve anayasa teminatı altına alınması konusunda açıkça birleş-

lanmadığı süreç, ulusal metabakat sağlanamaz", diyor Selek, konuşmasını şöyle sürdürdü: "Komünist partimizin yaşallanması mücadelesi doğrudan demokrasinin gereği hissettirir. TBKP'nin yaşallanması mücadelesi adına KP içerisindeki yaşallanma mücadelesidir."

Bu anlamda TBKP'nin yaşallanması belgel, demokratik dümenleme karşı bir belgidir. Yoksa bu, TBKP'nin soldaki dostlarına, sosyalist dostlarına zorla kabul ettirmeye çalıştığı bir belgi değildir. İşte bu nedenle ülkemizin bütün demokratik güçleri TBKP'nin yaşallanma mücadelesine açık destek vermedikler, verdikleri desteği artırmadılar."

Daha sonra kürsüye geçen Çagatay Anadolu, bir birlik kongresine, bir kongre kongreye ihtiyacı olduğunu belirtti ve bunu önderlik, büyük bir bağımız marksistler kitlelerinin yeni parti arayışı içinde bulduğuna değindi. Böyle bir hedefe

varabilmek için mevcut yapıların yönetim yapılarının süreç üzerindeki etkilerini olabildiğince minimuma indirmek gerektiği diyor Anadolu, bu konuyu şu sözleriyle tamamladı: "Ayrıcalıklı konum kazanma, program ve politikaların aşınan kılma, kadroların özel biçimlerde konumlandırma anlayışlarının kurulumayanlar, birliğin ulaşmanın yolunu aramaktadırlar."

Halil Berktaş, ki oaktaya özellikle değinmek istediği beliretme konuşmasını başladi: "Birincisi, dünyamızdaki gelişmelerin karşısında; sosyalizm yerlerinde büyük bir dönemeç oluyor. Proletarya diktatörlüğü" teorisi katı, monolitik tek parti teorileri biçiminde uygulandığı geçmiş bir anakuruya eğer, biz bu anakurumun sathine varmış buluyoruz. Ne önmizdeki nege bulamaz bir okuyamaz oluyor. Geçmiş anakurumun hemen birliğide ki ularım... kıyı kapımı bu olamaz? Yoksa Kirov Kolombur, Ma-

cellanlar gibi bilânetime sathına cesaret eden okuyamaz emelleri mi? Dünya sosyalistleri olarak, Kolombur ruhuna sahip okuyamaz gerekliği düğünüyorum."

İkincisi, bugün sol parçalanmış durumda. Herise jayca keseli özel süreçleri yayıyor. Yasa teatreye kenall özel penceşimden bakıyor. Oysa hepimiz genel süreç hakkında genel bir tanım paylaşabiliriz. Bence bu genel tanım şudur: Bugün Türkiye'nin, Türkiye halkının, kafa ve kal emekçilerinin ihtiyacı duyduğu yeni tip sosyalist öncüsü yarıma genel sürecini yayıyor."

Üçüncü yarıma: Aziz Nesin'in konuşması ileyle izlendi. Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu kendine özgü esprilerle anlatan Nesin, ülkemizin 50 yıllık borca batırılmış olmasının en önemli sorun olduğunu vurguladı.

Marksist bir partiye ihtiyacı olduğunu, bunun için gerektirecek, kimi yeteneklerin önderlik bulunarak getirilebileceğini söyleyen Nesin, Çagatay Anadolu'nun kuruttay önerisini olumlu bulduğunu belirtti.

Sen konuşmacı olarak kürsüye gelen Serhat Bucak, Kürt sorunu üzerinde durdu. Bu sorun çözümünden demokrasinin gelişmesini geçtiğini belirten Bucak, geçmişte Komünistlerin Kürt sorununa yaklaşımında ki kimi yanlışlıklara değindi. Kürt sorununun nedenlerini ve çözüm yollarına parmak bastı. Bucak şöyle devam etti:

"Sindî benim bunları anlamamın nedeni, geçmişte karşıtınca değil, geçmiş reddetmek değil, geçmiş yaşamak değil, ancak dediğim gibi, bir geçmişten ders almak zorundayız. Ne onun ışığı diyorum ki TBKP programı benim için ağı, geçmişte yapılan bir dizi baskı teateli edildiklerini görüldü. TBKP sathlarını, geçmişten geleceğe daha güzel günlere her beraber olabilmek değeriyle hepimiz sağ ile sathlamıyoruz", diyor Serhat Bucak.

Komünist partinin yaşallanması ve Kürt sorununun vurgulanması gece aynı zamanda markist solun çeşitli kimselerinin bir platforma da oldu.

10 Eylül'ü kutlama toplantısı sona erdikinde, halk okudu herize okudu. 10 Eylül'de, birine okutuların, sorunlarımız ve tartışmalarımıza karşı, yasal bir komünist partisi ile varmayı düğünüyorduk. □

Ekim Devrimi'nden sonra halkların ikinci bir uyanışı

■ Sendar Arkan

Kitle iletişim araçları hergün Sovyetler Birliği'ne ulusal sorun temininde gelişen yeni şey olayları haber vermektedir. Her gün Azerbaycan'ın adı geçiyor. Ertesi gün Estonya'nın, Moldova'nın, sonra Ermenistan, Gürcistan, - Neviden Azerbaycan... Bu böyle sürüp gidiyor. Kimi zaman etnik temelde çıkan çatışmalarda ölenlerin sayısı diktiğimizde çekiyor, kimi zaman Sibirya'daki bazı halkların ulusal kültür temininde istemleri...

Birleşer, hem de ciddi birleşer olduğu ortada. Ancak herkes kendi bilgi ve kabiliyetine göre yorumluyor bu gelişmeleri. İlkokul mezunu ve yasanın boyunca e kadınılığı yaşamış, altmışın geçkin anam, geçen gün TV'de konuyla ilgili haberleri izlerken şöyle demişti: "Yalnız Rusya'da böyle şeyler olmazdı. Şimdi burada karmışa oldu. Buna göre, demek altın alta, içten içe kaynarmış da, biz bilmezmiştik!"

Özel ve nesnel nedenler

Bence sağduyuya dayanan bu sözlerde büyük bir gerçek payı var. İçten içe kaynamaktan benim anladığım şu: 70 yıl süren tarih boyunca ulusal sorunun çözülmesi istenilmiş, ilmi edilişmiş peşin sorula (örneğin, halklar arasında kağıt üzerinde değil) gerçek yaşamda, özellikle de ekonomik alanda eğitimli gençler (imladi edilişmiş) bu alanda yapılan yanlışları (ulusal özelliklerin kalkması, ulusal kiminin bugünden yarıya düşmesi) bir sorun olarak anlaşıp bu doğrultuda önlemler alınması, teorinin yer yer yanlış uygulanmasıyla ("ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı" ilkesinin ayrılmaz olarak uygulanması ve ya Stalin döneminde ısrar kararlaştırma hıce uygulanması) ve bu alanda teorideki kimi çekişmeler (markist teorisde merkezî yapı-federasyon-özerklik soruları, ulusların çıkarlarıyla uluslararası proletaryanın çıkarlarının uyumu ve çakışması gibi) somut konulara yitirilen bir biriken ve netlik yoktu, ulusal alanda da ekonominin belirleyiciliği mutlaklaştırılıp, altırların yosa mekân bir bir şekilde alandırılmış) bağlı olarak ve Sovyet devletinin devraldığı misiyet ve kimi diğer iş ve iş dağıtıcı konularla (uluslaşma sürecine girmişse, henüz yirmi, belki bir yüz olmasın, ekonomiyi idareleyen yönetimin de farklı düzeyde ve farklı ulusal-tarihsel deneyim birikimleri açısından ezilen ve ezen diye ayrılması, sayısal olarak da çok fazla halkın, ulusun, etnik grubun bulunması; ulusal sorunların çözümünü konusundaki uluslararası deneyime ve tezahüratı tamıyla ulusal düzeyde ve farklı din faktörleri) bu bağlamda nesnel nedenlerin somucunda toplumlar bir alanda bulgunkı toplanmış repklere dönüşür olumsuzlukların birikimi.

Bence, eğer Sovyetler Birliği'nin ulusların cumhuriyetleri hâlinde gelişim gösteren ulusal motifli toplan-

sal hareketlerin (şunlar halk cephe-leri, formal olmayan gençlik örgütlenmeleri, sanat ve kültür dernekleri biçimlerinde yapılmaktadırlar) istemlerinden yola çıkılarak ulkede olup bitmelerin kavranmasıyla ilgili doğru bir adım atılmış olur.

Toplanışın yaygın bir alanda ulusal motifli istemler ilgili sürmekte. Ancak her şey sağmen politika, ekonomi ve kültür alanı ön planda yer almaktadır.

Herkes tarafından benimsenen bir istem

Politika alanında çok sık rastlanan ve merkez tarafından da, cumhuriyet tarafından da benimsenen

menlik organları, yasama, yürütme kurumları daha fazla halk sahibi olmak, merkezi idarede bağımsızlaşmak için savajın vermektedir. Balık kıyıldandaki üç cumhuriyetçi (Estonya, Litvanya, Latonya) toplanış hareketleri ise diğer pek çok alanda olduğu gibi burada da radikal bir tutumla ordu ve emniyet görevlünün bile cumhuriyetçi çevresinde ulusal biçimde yeniden örgütlenmesini önermektedir.

Bunun dışında, toprak, sınır ve idari etnik bölünme konularında da çok ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunda ise cumhuriyetler ve diğer ulusal yönetim birimleri arasında ortak bir bakış yoktu, zira birbirleriyle muhatap olma-

bir ulusal egemenlik biçimine sahip olamamaları sorunu, bugün çok sık sorulmaktadır. Örneğin, yüz bin civarında nüfusa sahip olup yerleşik olarak ata topraklarında yaşayan Türkleri, Kurlere-Gagauzlara hiçbir idari yapı kurma hakkı, kısaca tam egemenlik tanınamamışken, onlarla aynı ya da daha az nüfusa sahip, daha geri bir yaşam düzeyinde olan çeşitli Sibiryalı etnik gruplara Özerk Ulusal Bölge ya da Yöre kurdurulmuştur.

Pek çok halk ve ulus "statuko"ya itiraz ediyor

Kıscak tarih sorgulanmakta ve bugünkü ulusal-politik yapıların

Bugün Sovyetler Birliği'nde tarih sorgulanıyor, bugünkü ulusal-politik yapıların karışık olduğu, normları, nedenleri gözden geçiriliyor.

kuruluş ilkeleri, normları, nedenleri gözden geçirilmektedir. Ve pek çok halkın, ulusun "statuko"ya itiraz vardır. 15 cumhuriyet, 20 özerk cumhuriyet, 8 özerk ulusal bölge ve 10 ulusal yöre olmak üzere, toplam 53 idari etnik birimden oluşan yapı bugün herkesi memnun etmemektedir.

Ekonomik alanda kimi hareketlerin temin istemleri, cumhuriyet yanında kendi kendini itina etme ilkesinin, bir başka deyişle ekonomik özerklik istenilmektedir. Komu ile ilgili temel yaklaşımları şöyle sıralayabiliriz. Üretimin temelde yerel planlanmasa, forlar üzerinde yerel hakimiyeti, büte özerkliliği, cumhuriyet toprakları üzerindeki (tam doğu idarisi) yerel halk ekonomisindeki karışık hareketin cumhuriyet yönetimine bırakılması veya en azından merkez kararlara ve haklarının dağıtım, diğer cumhuriyetlerle ve diğer dünyalı merkezler ile ve benetimi dağıtım bir türlü ekonomide ve diğer bölge ve etnik ekonomi. Baltık cumhuriyetleri bu alanda

da keskin radikal bir tutumla, ayrı para birim oluşturmaları kadar varan istemleri ortaya çıkarmaktadır. Her alanda, özellikle de ekonomide dünya çapında entegrasyonu yasayacağı düşünülmüş bu tür yaklaşımları gerisi düşünüyorsa, gerisi olamaz. Nitekim cumhuriyet konularını bunlara yönelik seri çalışmalar bulundurmaktadır.

Ekonomik alanda ortaya atılan ulusal temeldeki istemler, kayıtsız şartsız Sovyetler Birliği'nde yaşayan tüm halklar, ulusal ve etnik gruplar ile ilgili değildir. Elbette burada da özgülükler vardır. Örneğin, Rus ulusunun ekonomik alanda sorunlu Sibirya'da yaşayan Çukç'lerin sorunları çok farklıdır. Temelde, Ekim Devrimi'nden önce belli kapitalist gelişim göstererek, uluslaşma sürecinde ciddi mesafeler katmış halklardır. O dönemde kapitalizm öncesi üretim biçimlerine ve etnik yapılarla aynı olan halkların yaşamın her alanında olduğu gibi ekonomik alanda da hâlen farklı düzeylere ve sorunlara sahip olduklarını belirtmek gerekir.

Kaba "eşçilikli" eğitimizgilen kaynağı

1936'dan 1946'lar arasında SSCB halkları ve bölgeleri arasında eşitsiz-olanış gelişim sorunlarının çözül-duğu sürekli olarak vurgulandı da, bu doğru değildir. Açıklik politika-sı sonucu, bugün pek çok sovyet bi-limadısı ya gerekleri incelemekte ve çözüm yolları aramaktadır. Or-taya ve Sibirya gibi kimi coğrafi bölgeler sanayi yönünden merkezi bölgelerin (Moskova, Leningrad civarları, Baltik Cumhuriyetleri, Ukrayna ve Belorussya'nın kimi böl-geleri vb.) geri kalmışlardır. Ve en önemlisi merkezi planlama, toplanış işbirliğinde oluşan karışıklarda yatıyor olma görevini bilmeyenler. Bu ise, bir yandan sanayinin istenilen düzeyde gelişmesineme, diğer yan-dan ise tarımın monokültür (Mol-davya'da bağcılık ve bahçecilik, Or-taasya'da pamuk vb.) ve böylece toprakların çoraklaşma sorununa yol açmıştır. Tarım ürünleri ve han-maddelerin, sanayi ve menkul mal-delere göre ucuzluğu ise, cumhuriyetlerarası mübadele ve ticarette eşitsizliklere, birincilerin aleyhine sonuçlara neden olmuştur. Dahası, ortaya şöyle paradoksal çıkmıştır: Pamukun yatışı Özbekistan'dan toplanılan ürün, Baltik cumhuriyetler arasında, Baltik cumhuriyetler sorunu olduğu için diğer cumhuriyetlerden getirilen içişlerin çatıştığı tekstil fabrikalarında işlenmektedir. Üstelik diğer boyutlarda işsizlik bulunduğunda Özbekistan'da pamukla tekstil ürünleri hâlinde, eğer, e, ca-maşaı vb. satılması çok önemlidir. Sonuçta, bu eşitsizlikten istidilen zarar edilecek çok verice Özbekistan SSCB'nin büyüme merkezinde gös-teriken fonlarla tazvise edilmektedir. Bu durum kendi bütçeyi eyleyen, hatta kâra geçen diğer cumhuriyet-leri kızdırmaktadır. Çünkü ulusal elde ettiği kâr merkezi fona alın-

bir istem: cumhuriyetlerin gerekirken özerk ve kendi kıyılarında tam bağımsız ve egemen olmaları. Benlikçiliğe politikasım uygulayan peşin-kü Sovyet yönetimiyle, tabandan gelen yaygın toplanış muhalefeti (böylesi bir muhalefet bugünkü yönetimin en büyük itirazlarından biriside ve genelde demokrasinin gelişmesine katkıda bulunmamaktadır, bu anlamda "muhalefet" kavramı burada görecelidir ve itidirdir "mutabakat" da işemektir) diğer genel olarak üzerinde anlaşılacaklar, ayrıntıların ise tartışma ve diyalogu sürdürülmesi en önemli istemlerden biridir bu.

Bu istem doğrultusunda cumhuriyetlerde önce daha kolay olan kimi adımlar atılmış; örneğin pek çok cumhuriyet ulusal denet sembolizmi (bayrak, renk, flama, marş vb.) geliştirmişlerdir. Şu anda yerel ege-

dirler, istemleri merkezden çok birbirlerine yitmektedir. Buna örnek olarak Azeri-Ermeniler arasında çok ciddi çatışmalara yol açan Karabağ Özerk Bölgesi sorunu ve Kırmızı Tatarları, Mesket Türkleri gibi, sorunları çözümleri tam tutulmuş halkların çok topraklarını, anıyurlarına dönüp, istikleri göstermektedir.

Burada herşeyden önce ölmeyen bir toyal adalet boyutu vardır. Taciz edilen halklara haklarını geri vermek ve gördükleri zararları tazmin etmek.

Ancak, bir de böylesine açık, net bir bakışla, yine menkul mülk, ama bir anlamda halkları yitmiş halkları vardır. SSCB kurulduğu sırada, idari etnik yapılar oluşturulmuş, nicelik ve nitelik olarak yaklaşıp aynı düzeylerde olan halkların bir nüfus olup bu özerk cumhuriyet yapılmış olmuştur, diğeri ise hiç-

“Anadolu Kültür ve Toplumsal Gelişme” sempozyumunun ardından

MARDİN'DE KÜLTÜR ÜZERİNE

Yeniden tanımlamalıyız Anadolu'yu, Anadolu insanını... Yönetim örgütlenmesinden başlayarak... İnsanın kendini insanca yönetebileceğine inanarak... Çocuğumuzu, yaşımızı, insanımızı ayırmalar yapmadan öğretmeyi yeniden öğrenerek...

■ Cengiz Bektaş

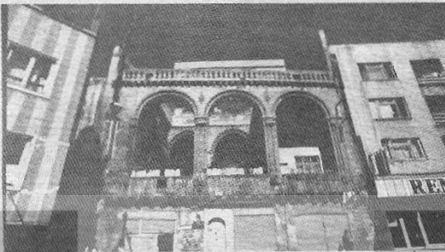
Bu yıl üçüncü görüşümdü Mardin'de... İkinci, diller gibi yapıdan yapıya kötürmüştüm. Sokaklarda, her adımda bir başka görüştü ayak yakalamaktan baysın dommuştu.

Çocukluğumdan bildiğim telkari işleyeni, taç işçileri buluşturdum görüşümde... Taç severim Mardin'desi çıktı, sesi, ızması... Güney buca işleniy yaladuktan sonra insan elini öpüp de böyle düşerdi işe evyanın ayak ucuna... Sonra, hemen tüm çalışma arkadaşlarım gerindimdi Mardin'e... Eski kalmamışydılar, tanımlaydılar... Böylece anlamamı kolaylaştırdılar.

Üçüncü görüşüm, bildiri vermek için çağrıldığım, TMMOB Mimarlar Odası'nın "Anadolu Kültür ve Toplumsal Gelişme Sempozyumu" na Mardin'de gerçekleştirilmesinden oluşuydu... Mardin yollar kavşak... Urfa gibi, Diyarbakır gibi... İnsanoğlunun topağı okzırte ilk sürdüğü yer bir adım ötede... Haran Ovası...

Yeryüzünün iklimi uyum duruma gelince insanoğlu yerleşmek bizzatıma ya... Hise o ilk yerleşmek de zorlandı... Örneğin bir Diyarbakır'la Elazığ arasında Çayton'a'nde Mezopotamya'nın tozı yanı burası, nelerin nelerin birliği... Sün .ler, Hurritler, Hititler, Mitanniler (başkentleri Vaşagun'a'na göre) koca Nusaybin olduğu samirler Aşurba, Arminler, ilk Hitinayın Aramiler, bism bildiğimiz Süryaniler (göç ettikleri yerler) onlara Asurular diyorlar), Medler, Persler, İskender'in ardına düşenler, Selçuklular, Akhgarlar, Romalılar, Bizanslılar, Aşurular, Büyük Selçuklular, Artuklular, Moğollar, Memlükler, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Safaviler, Osmanlılar burada yaşamışlar. Ve de Cumhuriyeti... Dört ayrı insanı yapılmış (Müşmanlar (Hanefi, Şafii), Hristiyanlar (Ermeni katolik, Süryani katolik, Yakubiler, Nestoriler, Keldaniler), Yahudiler, güneşe tapan Şemsliler... Bir kaysaya göre 1890 başlarında Mardin'in otuzbeş bin 25.000 kişi. Bism 15.700'ü Müslüman, 4.300'ü Ermeni Gregoryan, 1.200'ü Ermeni Katolik, 1.700'ü Ermeni Protestan, 580'ü Katolik Keldani, 90'ı Süryani, 810'ü Yakubi, 10'ü Fransisken, 580'ü Yahudi.

Birbirine insanı sokaklığı... Sayıştı dill... Sayıştı inancı... Sayıştı ürünü...

► Mardin'de... Sağdaki salondaki yapıları çizenler, mimarlık fakültemizin yetiştirdiği mimarlarımız oradaki kültürle nasıl tanıştık ederektir?

Hep kendini -ötede- sonunda... aya... Bize dek gelmiş... Yoğrula yoğrula, öncekilere katıla katıla geliyoruz... Her şeyden, hepimizden bir renk, bir tad, bir ses... Anadolu'daki ilk örnekler olan Mardin'deki kütüphaneleri görürsün Salınamış'ı'ya daha iyi değerdendir-biliyoruz.

Silvan, Kizilçep'e ulu camilerinir gördüğümde Edirne'deki Üç Şerefeli Camii daha iyi kavırıyorum... Taç kaptısı, ayvanı, oylumu kulagımız faldıydan su sesini. Mardin'de anlamaya başlıyoruzuz.

"Bism hanlardan size ne?" Deversine biri çıkıp, karşılığını da veremem.

Biz bu yönün bilincinde, üzerinde değlişik; onu yapay, bugününün üretilip, geleceğe uzatılmıyorkan gerikene banlardan bize ne? Bu koca kültür kazazının değeri ni biliyor muyuz ki?

Değirini bilip de "sahibi" çıkıyor muyuz ki?... Anadolu'da taysız kütüphane yapmaz, mesicde, kurun kuruna domuş... Sayıştı tapınak deşpo, altı olarak kuttılmıyorkan...

Kısa mimarları bile pek çok yapıya sokmaz oludur. Kimi yapılara girmek için mahallulteri için gerimemiz gerekiyor. O mübünün kültürü içinde mi o yapı? Keşke öyle olsa...

Peki sizin kültürünüz içinde mi? Görmenden-tanımından nasıl kültürünüz içine girer? Kılıflardan mı? Öyle kültür olsa olsa "reproduksiyon kültürü" olur... Neden böyle? Ne olmasın bize?

İnsanlarımız bile oradan oraya savrulmuşlar... Bism en yakın biçimde Mardin'de görüyorsunuz...

Evini barkını yurdunu bırakıp gitmiş insanlar... Tapınakları bir, dükkanları kapalı...

Neden güttüler Süryaniler? Yirminci yüzyılda çek oturdular da şimdi neden güttüler?

Şimdi de, bugün de bocalıyor muyu kütyle, kasabalar?

Onları yaratılanın olamıyınca yapıtlara kim bakar?

Kendilerini koruyamayanlar yapıtların nasıl korurlar?

Sonra, biz de yokuz ki gerçekte...

Topluman, ondan kopamadan ötede de olacak olansın, geleceğe köprü kuracak olansın...

Biz de yokuz... Neden yokuz? Dedim ya bilip, tanınamıyca, nasıl var olablız o yapıtlar için?

Resimimiz, yansıtıcımız, oramızı, yazarmız, mimarımız sorun bakanlıca. Anadolu'nun neresini, ne kadını tanıyorkan, hangi yapıtları görmüşler...

Tanınamıyca sevilmiyor. Sevilinceye korunmuyor. Genek bu değil mi?

Buğünümüz bu değil mi? Elbette bugün güdümüzün en güçlüğü ya da tek sorunu demokratikleşme; ama bu arada çok şey geçiyor yitiliyor kültürümüzden... O yitilenler geleceğe kutsalırlar kültüründe olmayacaklar.

Kültürün sayılan toplumlar, kültürlerini sağ içinde bile koryabilenler...

YÖRÜME Değime

Fotoğraflar: Cengiz Bektaş

Düvar dibinde papatyaları çizecek Yürümek

Kavgada Çamın dibinde menekşeyi unutmadan

Bugün her eli kaleme tutan, çizgi çizenler, fotoğraflar çekebilen kişi, çevreni beğlemeye zorlanmalıdır...

Sanat eğitimci, öncelikli mimarlık eğitimi kenikles değimeli...

Kültür yorumumuz Anadolu kazazından doğmalı...

Gelenek bilmeden onu nasıl yorumlarız, geleceğe kapıları nasıl, nereden açarsınız? Elbette, "koruma" ya bile beceremeyiz...

(Hala bide korumayı yönemelerden beklemek de bir başka çelişirlik. Düşün, son yıllarda kültür bakanlıca...

derinden gelece yok ederlerdi?)... Ayrica, korumacak olan kişi böcekten, tıpatan topraktan öne insandır elbette, insanı koruyamadınız mı

► İnsanım koruyamadığınız kültürün yapıtlarını nasıl koruyacaksınız?

onun elinden çıkartları hiç koruyamazsınız elbette... Her şeyi söyere, insanıma bağlı olduğunu Batılı, ötedenle sonunda, yirminci yüzyılda da olsa öğrendi...

Neden öğrendi?

Birleşmiş Avrupa'nın kimi yöresel kültürleri çok edilebilecekleri görünce öğrendi later itemez... Şimdi kimi Batılı aydınlar, yöresel kültürleri için savasım vermeye...

UNESCO diyor ki özer:

"Halkların kalkınma projelerine etkin katılımı, bu projelerin uygulanabilirliği için vazgeçilmez koşulardır!"

Sonra da:

"Kültürel haklarından yeterince yararlanamayan insanların bulunduğu yerde bir kültür demokrasisinden ve hatta gerçek anlamıyla siyasal demokrasisinden söz edilemez"

Diyor:

Mardin'de, Mardin'den döndükten sonra İstanbul'da hep algıladı duyuyum. Bu yıl ilkokula başlayacak... Özet okullarda okumak istemiyoruz. Kopmasın tophumundan... Eklilik kalatı ben tımlerim...

Kendi diyor ki, kendi ana diline yeritigin istiyorum. Kendi insanını anla... Kendi kültürünü kendin dinden öğrensin istiyorum...

Ben oradayım. Mardin'deki ilkokulların büyük çoğunluğunda öğretmen yoktu... Bir hafta sonra açılacak okullarda öğretmen yoktu...

Öğretmensiz kültür nasıl aktarılarak geleceğe?

Öğretmen olsa ne olacak?

Hangi kültür verilecek?

Yeniden tanımlayın Anadolu'yu, Anadolu insanını... Kuyularını yeniden düzenlemeliyiz, yömimci örgütlenmesinden başlayarak...

İnsanın kendini insanca yönetebileceğine inanarak... Çocuğumuzu, yaşımızı, insanımızı ayırmalar yapmadan öğretmeyi yeniden öğrenerek...

► Mardin'de Artuklu'lara Zincirliye Medresesi'nde Eyaun.

► Mardin'de Artuklu'lara Zincirliye Medresesi'nde Eyaun.

Uygurluklar beşiği Harran

2 SİYATLIK YOLDA 4000 YIL UZAKTA

■ Ergin Koparan

"Üsküderden bu yarı kimin yurdu"

Uygurluk denildiğinde, geleneksel olarak Yunan uygurluğuyla buluşur tarih kitaplarının büyük bölümü. Anadolu Uygurluğu denilince Ege geliyor aklı. Yalnız resmi tarihte değil. Resmi tarihin dışında da, bu çemberin kırılmadığı görülüyor.

"Anadolu Uygurluğu" = Ege Uygurluğu", görüşünün bu kadar yaygınlaşması, Halkınasas Batıkışının, Cumhuriyet dönemi aydınlarının, Ege uygurluğunu çok fazla vurgulamalarının, "Anadolu Uygurluğu" derken Ege kıyılarında fazla uğraklamlarının payı olmasa gerek.

Anadoluyum ben, tanıyor musun?

"Beşikler vermişim Nuh'a, / Sa-lıncaklar, hamaklar, / İleva Ana'nı düşünür çok sayılır, / Anadoluyum ben, / Tanıyor musun?" Böyle soruyor Ahmed Arif. Tanıyor muyuz? Ne kadar tanıyoruz? Ankara'dan yalınca iki saat geçiyor veya Hat-tup, iki saat ve 4000 yıl uzaklık-ta... Hittitler, Anadolu uygurluğunun bilinen, şade üzerinde durulan-ları. Anadolu Uygurluğu Sergisi'nden sonra takliri birde diklatileri çekilen Uruatı'ların da kuluğumun bu yarı. Ama gün astına bakınca, bu uygurlukları ne gördük tanıyoruz? Döner kahrınmalar ve takliri dı-pında külterleri hakkında neler bi-liriz? Ya diğer uygurluklar?

Oysa uygurlukları çirli atıp Anado-lu'da, Çatalhöyük'te, Haender'da, Diyarbakır-Çayönü'de Neolitik dö-nem bulguları var. Çatalhöyük İ.O. 6700 yılına, Çayönü İ.O. 7000 yılına tarihleniyor. Hatta Çayönü'de 10000 yıllık bulgularla çabıdığı öne sürülüyor. İstan-bul-Fikirtepe'de, Adıyaman, Maraş, Van-Kulad Vadisi ve diğer yerlerde Saklı Çağ bu-luntuları var. Birde hala revata mı-yı bilmiyoruz. Ama bir zamanlar öneme olunan Prof. A.Z.Manf-redin derlediği "A Short History of the World (Kısa Dünya Tarihi) uygurlu-ğın ilk beşikleri arasında Ana-doluyu gösteriyor ve demir altı kul-lanımının ilk Anadoluda başladığını söylüyor.

İ.O. 2000'lere kadar Anadolu'da Asur hakimiyeti var. Hittitler, İ.O. 2000'de Anadoluyu gelsin. Hattıy-nı malı (yani bugünkü Kizilirmak) ka-visi içinde yerleşmişler. Hittitler, Hattı-ler'in torunları. Hattı'lerin çağdaş-ları Hurriler. Hurriler İ.O. 3000 yıllarında Doğu Anadolu'nun dağ-lık bölgesinde, Tospa (Van) dolay-larında otururlar. Hurriler daha sonra Uruatı'ları oluştururlar. Sine-ra Romalılar geldi. İstanbul'da taş üstünde taş bırakılmıyor, sonra pıy-mazın kurulan kuran Roma İmparatoru Septimius Severus!

► Bebeler "kalem" iştire, Kotejüre giriş avanosu da hazırlar mı uşep?

un köprüsi hala ayakta. Fint'n kö-lü Cendere ırmağı üzerinde.

Ve geldik "yol"la

Hattup'tan buluşuyor, bütün Ka-radeniz Linyi boyunca, sonra ada-lıya Kars, İğdir üzerinden Van'a, Diyarbakır'a, Mardin'e, Urfa'ya ve-ayrıya Nemrut tepesinde ona erecek 400 kilometrelik, 4000 yıllık yarı-zer-ken en ilginç duraklardan birine, Harran'a geliyoruz birden. Ahmet Arif'in: "Dağların, dağların ar-dı, / Nasil anlaşılmaz... / Ağaçlar, kuy-lar, / gelmiş. / Çarşaba, / Ne kar-ban..." dediği bulana mı acaba?

İki kez gördüğüm Harran'ı hiç yadırgamıyorum. Çocukluğumda, ilköğreniminde Fikret Örtüm'in ka-leminde okuduğum, objektifinden seyretilmiş Harran örneği. Hiç merak etene seni Oryan. Harran durduğu gibi durur yerinde. Zaten

6000 yıldır durmadı oyle. Hem Harran Sakarya Caddesi değil ki iki ay görmesen tanıyamayasın. Subbi-liliama gelip su diye tanır!

Harran dümdüz uzanıyor gözü-mün önünde. Evliya Çelebi, buran-larda saatierte göldeye yoldığını an-lar. Ben gölgeye ulaşmak için saatierte yoldadım!

Harran, her ne kadar bugün Al-tınbaşak adıyla küçük bir köye-de, tarihin her döneminde bir kül-tür ve din merkezi olmuştur. Har-ran, civi yazılarında Harran, diye geçmiştir. Yunanlar, Harran, Ro-malılar Carthae derlemiş. Harran, "yol" anlamına geliyor. Buradan da öncemli bir ticaret yolu üzerinde olduğu anlaşıyor. Diğer bölümleri yıkılmış olsa bile, gözet-leme kulesi, Harran üniversitesinin ayakta kalan tek yapıları olarak dü-m-düz ovada heybetle yükseliyor. Bu-

gün ayakta olan kalıntıların tü-mü Osmanlı döneminden. Cuna Cümbü, Seyh Mevki Harran Ta-hiye, Hışir ve Halep Kapısı... Ha-bir de kalıntı kapısında sayılabi-lecek evler...

Harran'ın bakınca, buranın bir za-manların uygurluk beşiği olduğuna inanmakla güçlük çekiyor insan. Robert Byron, Road to Oxiana'da şöyle anlatıyor izlenimlerini: "Me-zopotamya'nın bir zamanlar öyle-sine zengin, sanat ve biliminin öyle-sine verimli, Sümerlerin, Sasanile-rin öylesine misafirperver oldukla-rını hatırlamak insana teselli veriyor. Mezopotamya tarihinin esas olgu-su: 13. yüzyılda Hülagu, silama sis-temini tahribedince, Mezopotamya'dan geriye bir camur ülkesi kalmış. Ve camurun tek avantajı olan tarım-sal verimlilik. Oyle düz bir camur ovası ki, güçlekle bulabildiğin su bi-riminin içinde tek suya ücürde-de duran balığı kuşları, tehli-z an-temi gibi görünüyor. Bu ovada ca-murun köyler yüklediği. İrmaklar camurın akıyor. Havaya, camur ko-kusu sinmiş. İnsanlar, camur ren-ginde, giysileri camur renkli, kapla-ları da sanki camurdan çok bizi-nimide!"

Harran evleri demişim. Birlikte yolculuk girişimizi, "Orda bir köy uzaktı" çizimimiz, "koy" görme-yiş büyük kentten kalıp gelmiş bir hanımendim bana: "Bu evler acaba tarihi kalıntı mı?" diye sor-duğu, içinde insanların oturduğuna göründe de yeni yazıları gördü-ğü-ler... Fikret Örtüm'in "Tarihten için-de evler var, tene domoş tenece-gi-bi evler, kerpiç evler, hağınlar" dedi-gi evler... Kerpiçten yapılmış bu ke-nel evlerin tam tepesinde bir de-lik. Lık da, hava da oradan içeri. Ya-ğmur tehlikesi yok. Korkmayın. Ya-ğmaz kıl. Sindi bu evlerin yanında biriken penesleri evler de yağıyor. Evlerde eşi, gündüz toplanan yer-yataklar, (renkleri ve desenleri ha-rık kumalardan) yorganlar, mut-fak geçireli için eldolağ. Masa ve iskemle! İlerde, çok gücündeki tu-risistik habilece mevcuttur. Biraz-da oraya geleceğiz. Evler, yemek

yemek ve yatacak için. Oturmak yok. Gölgede uyanıp uyuklamak var. Günün birinde oturup yamak, okumak ihtiyaç olursa yemek ve yatacak gibi, masa ve sandalye de-ğil-recek. Köyde biraz dolarsa, ilginç yapılarla karşılaşıyor insan. Doktor beşin evi iki katlı. Tabalsında ek olarak "seza dolaba", yazıcı. Eka-ne ne geder Harran'da. Doktor, ila-çları da kendisi seriyor. Harran, be-lediye olmuş. Bir yapının ön yatu "TC. Harran Belediyesi", yani Be-lediye Sarayı, arka yüzü de okul. Köyün içinde dolarsen, kerpiç ya-pıların ması yapıldığını da görü-yüz. Camur, hiç bir anas kullan-maksın elle sıvanıyor. Binlerce yıl önceki tekniğe.

Ve ekvayoz. Harran'dan, Çıkı-ça, taştan yeni bir yapı. Tek katlı. "Harran Tourist Coffee". Yani, "Harran Turistik Kahvesi" demek isteniyor. Yine de durup Coca Co-la içebiliyoruz. Şişe suyu da var. Akşuru yok tek Ha, jetonumuz var-sa evi de aramız. Otomatik telefon var. Kerpiç yapılar arasında, telefon, elektrikli direkleri ve televizyon an-tenneleri ufuk çizgisini kesen dik-yer hatları...

Koca Harran uygurluğundan geri-ye kalan bir kaç kalıntı ve aynı-ron evler. Ekleken, elektrik, telefon, radyo ve televizyon yayını. Harran uygurluğu hiçbir merkezi diye ge-çiyor tarihçe. Kültürü pek secedem.

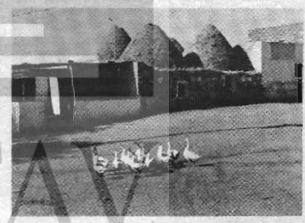
Dümdüz ovada uzaklaşırken Harran'dan, teknolojiye gelişime-miz yetersiz olamayacağı düşün-düm, kültürel gelişime olmaksızın. Ve kültürel gelişime, kültür geçmi-şine sahip olmak, geleceği bir kül-tür mirası bırakma konusunda yap-madıklarımız...

Her şey hüznümlü Harran'da. Ho-syarlar en hüznümlü: "Ah de-meyden, / Çürümüş ah demeyden, / Çile-rim varmış olmasın, / Kan kusup ah de-meyden."

Ve bir başka hoyrat, sanki Har-ran'ı anıtlıyor: "Boyle yazı, / Böyle bulur-böyle yaz, / Yazan kâhlin su-cu ne / Mevlân demis böyle yaz, /"

► "Üsküderden bu yarı kimin yurdu?" Ahmed Arif

Fotoğraflar: Ergin Koparan

